MWONGOZO WA UTETEZI KUPINGA KAZI YA KULAZIMISHWA NCHINI KENYA

Mwongozo wa Vitendo kwa Viongozi wa Dini na Wafanyakazi wa Mstari wa Mbele

Azadi

INTER-RELIGIOUS COUNCIL of KENYA

WALK FREE

GLOBAL FREEDOM NETWORK

SISI NI NANI

Azadi Community

Azadi Community ni shirika linaloongozwa na waliokuwa waathiriwa, linalojikita katika maadili na linalopigania haki za wanawake ambalo lengo lake ni kuunda nafasi na programu zinazoboresha uwezo wa kujitegemea wa waliokuwa waathiriwa wa usafirishaji haramu wa binadamu, kusaidia kupona kutokana na kiwewe, na kudumisha urejeshaji wao katika jamii. Tunaendesha kituo cha rasilimali ambapo waliokuwa waathiriwa hupokea mafunzo ya ujuzi kwa ajili ya kuwawezesha na kujenga uwezo. Tunaendesha programu kadhaa, zote zikilenga kuwezesha uponyaji, urejeshaji, na uongozi wa waliokuwa waathiriwa. Programu ya Haki za Kiuchumi na Kujitegemea huwezesha wanawake waliokolewa kutokana na usafirishaji haramu wa binadamu kuwa na uwezo wa kujitegemea, wenye ustahimilivu, na wanaoweza kuamua njia zao wenyewe. Programu ya Uongozi na Utetezi wa Waliokolewa huendeleza jumuiya ya viongozi wanaoendesha mabadiliko ya kijamii kupitia utetezi na uimarishaji wa uwezo. Programu ya Uzalishaji na Ushiriki wa Maarifa inalenga kuboresha utaalamu wa uzoefu halisi wa waliokolewa kupitia ushauri, uzalishaji na ushiriki wa ushahidi na kuutumia kuarifu mbinu katika sekta ya haki za binadamu.

Baraza la Dini Mbalimbali nchini Kenya

Baraza la Dini Mbalimbali nchini Kenya (IRCK) ni muungano wa kitaifa unaojumuisha jumuiya kuu za kidini nchini Kenya. Baraza hili linalenga kuimarisha mazungumzo na ushirikiano kati ya dini mbalimbali, kwa kuunganisha nguvu, maadili na rasilimali za kijamii za waumini ili kushughulikia changamoto zinazowakabili kwa pamoja.

IRCK inajumuisha vyombo tisa vya uratibu wa masuala ya kidini, ambavyo ni Muungano wa Makanisa ya Kiinjili nchini Kenya (EAK), Baraza la Wahindu nchini Kenya (HCK), Baraza la Maaskofu Wakatoliki nchini Kenya (KCCB), Baraza la Kitaifa la Makanisa nchini Kenya (NCCK), Jukwaa la Kitaifa la Viongozi wa Kiislamu (NAMLEEF), Kanisa la Waadventista Wasabato (SDA), Jumuiya ya Waislamu wa Shia Ithnasharia, Baraza Kuu la Waislamu nchini Kenya (SUPKEM), na Shirika la Makanisa ya Kiafrika Yaliyoanzishwa na Waafrika (OAIC Kenya).

IRCK ina mitandao 38 ya ushirikiano kati ya dini mbalimbali katika kaunti tofauti nchini Kenya, Mtandao wa Wanawake wa Imani nchini Kenya (KWFN) na Mtandao wa Vijana wa Dini Mbalimbali nchini Kenya (KIYN). Vyombo vya uratibu wa masuala ya kidini, pamoja na mitandao ya KIYN na KWFN, vinafanya kazi katika ngazi ya kitaifa na vina mifumo ya kiutendaji inayofikia jamii katika ngazi za mashinani kupitia kaunti mbalimbali nchini Kenya.

Walk Free

Walk Free ni shirika la kimataifa la haki za binadamu linalofanya kazi kuharakisha mwisho wa aina zote za utumwa wa kisasa. Sisi ndio waanzilishi wa Global Slavery Index, mkusanyiko wa data uliokamilika zaidi duniani kuhusu utumwa wa kisasa. Tunatumia data hii kuunganisha nguvu kubwa za mabadiliko dhidi ya ukiukwaji huu wa haki za binadamu. Tunafanya kazi na serikali na wadhibiti, biashara na wawekezaji, viongozi wa dini na jamii ili kuleta mabadiliko ya kimfumo na kushirikiana moja kwa moja na mashirika ya mstari wa mbele ili kuathiri maisha ya wale walio katika hatari ya utumwa wa kisasa. Tunafanya kazi na waliokoka ili kujenga harakati za kukomesha utumwa wa kisasa, tukitambua kuwa uzoefu wa maisha ni utaalamu na wao ni muhimu katika kutambua suluhisho za kudumu.

Mtandao wa Uhuru Duniani ya

Global Freedom Network (GFN) ni tawi la dini la Walk Free. Tunatambua kuwa dini inaweza kucheza jukumu muhimu katika kupambana na utumwa wa kisasa kwa sababu viongozi wa dini wako katika nafasi ya kipekee ya kuona ndani ya mioyo ya jamii zao. Kwa falsafa iliyojengwa juu ya ushirikiano wa kidini, GFN imefanya kazi tangu kuanzishwa kwake mwaka 2014 na viongozi wa dini kote ulimwenguni ili kujenga madaraja kati ya waliokoka na vyombo vya sheria, uhusiano wa ushirikiano na serikali, wafanyakazi wa kijamii na vikundi vya kusaidia waliokoka, hasa katika nchi zenye imani thabiti na kuenea kwa juu kwa utumwa wa kisasa. Kwa kujenga mahusiano na kushirikiana na viongozi wa dini na mashirika ya kidini tunaamini tunaweza kuongeza ufahamu, uelewa, athari, na hatua.

Picha ya jalada:
Tindiret, Kenya, Agosti 2023. Wakulima wanavuna kahawa katika eneo la Nandi, ambako hali ya hewa ya maeneo ya nyanda za juu inafaa kwa kilimo cha kahawa. Wafanyakazi wa kilimo, wakiwemo wanaofanya kazi katika hatua mbalimbali za uzalishaji na usambazaji wa kahawa, wanaweza kuwa katika hatari ya kufanyishwa kazi kwa kulazimishwa. Picha na: Gerald Anderson kupitia Anadolu Agency/Getty Images.

> *Nairobi, Kenya, Julai 2026. Washiriki wanapiga picha ya pamoja wakati wa warsha ya kuandaa kwa pamoja Mwongozo wa Kazi ya Kulazimishwa. Warsha hiyo iliwakutanisha washiriki wenye mitazamo na uzoefu mbalimbali ili kuchangia uandaaji wa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa. Picha na: Walk Free.*

Ahadi Yetu kama Waumini wa Dini Mbalimbali

Kama viongozi wa dini, tunathibitisha kwamba hakuna mtu anapaswa kunaswa katika kazi au kudhibitiwa kwa hofu, deni, udanganyifu na mishahara iliyozuiliwa. Tutazungumza dhidi ya kazi za kulazimishwa, kusaidia waliokolewa, na kutoka sala hadi hatua.

SHUKRANI

Mwongozo huu wa Utetezi ni matokeo ya maarifa, uzoefu na michango ya watu wengi walioshiriki muda wao, tafakari na mawazo ili kuimarisha hatua za pamoja dhidi ya kazi ya kulazimishwa nchini Kenya. Tunatoa shukrani zetu za dhati kwa viongozi wa dini, wafanyakazi wa mstari wa mbele na waliookolewa kote nchini Kenya walioshiriki katika mashauriano, majadiliano na vikao vya ubunifu wa pamoja. Ukarimu wenu wa kushiriki maarifa na mitazamo wenu umesaidia kuhakikisha huu unazungumzia uhalisia unaokabiliwa na watu binafsi, familia na jamii zinazoathiriwa na kazi ya kulazimishwa. Tunawashukuru hasa wale ambao walichangia mitazamo na maarifa yao.

Tunawashukuru wanatheolojia wa IRCK yaani Padri John Webootsa, Ven John Kamau, Sheikh Salim Charo, Bwana Das Rukma na washauri wa wafanyakazi wa mstari wa mbele ambao walitoa utaalamu wao na mwongozo wa kiufundi katika kipindi chote cha utayarishaji wa mwongozo huu. Ujuzi wenu wa imani, uhalisia wa jamii, masuala ya ajira na majibu ya vitendo ulisaidia kuimarisha ujumbe, mbinu na hatua za utetezi zilizomo katika mwongozo huu. Ushauri wenu wa kina umesaidia kuziba pengo kati ya mitazamo ya kidini na uzoefu wa mstari wa mbele, na kuufanya mwongozo huu kuwa muhimu na rahisi kupatikana kwa wale wanaofanya kazi moja kwa moja na jamii.

Shukrani zetu za dhati zinaelekezwa kwa Walk Free kwa kutoa usaidizi wa kiufundi na rasilimali zilizowezesha utayarishaji wa mwongozo huu. Usaidizi wao ulichangia katika mashauriano, mchakato wa ubunifu wa pamoja na utengenezaji wa nyenzo ya vitendo inayoweza kutumika na viongozi wa dini, wahudumu wa mstari wa mbele na wadau wengine wa kijamii. Tunashukuru kwa ushirikiano na kujitolea kwao katika kuimarisha juhudi za pamoja za kukabiliana na kazi za kulazimishwa nchini Kenya.

Tunawashukuru Mkurugenzi Mtendaji, Bwana Linus Nthigai na Meneja wa Programu, Antony Blaize kutoka Baraza la Dini Mbalimbali nchini Kenya (IRCK) na Peter Olewe, Mercy Mwende, Irene Wanje, Maurie Okello, Mwongeli Ndambuki, Victoria Ambiyo na Rose Ambuvi kutoka Jumuiya ya Azadi kwa kuratibu uundaji na uimarishaji wa mwongozo huu. Kupitia ushirikiano wao, walikusanya sauti na mitazamo tofauti na kuunga mkono mchakato ulioendelea kuwa na uhusiano na uhalisia wa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya. Usaidizi wao ulisaidia kuunda mwongozo ambao ni wa vitendo, unaofaa na unaokabiliana na changamoto zinazokabili wafanyakazi, familia na jamii kote nchini.

Mwongozo huu haujatengenezwa kubaki kwenye rafu. Mwongozo huu ni zana ya vitendo ya kugeuza maarifa kuwa matendo. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanaweza kuutumia katika mahubiri, mikutano ya kijamii, ushauri nasaha, mafunzo na mazungumzo na wafanyakazi na familia zao ili kuwasaidia watu kuelewa kazi ya kulazimishwa na kujua wapi pa kutafuta msaada. Pia unaweza kutumika kutambua changamoto za eneo husika, kukubaliana juu ya ujumbe wa pamoja wa utetezi na kuimarisha utoaji taarifa na rufaa za kesi. Tutumie mwongozo huu kuzungumza, kuwaunga mkono watu walio hatarini, na kufanya kazi pamoja ili kufanya maeneo ya kazi na jamii kuwa salama zaidi kwa kila mtu.

YALIYOMO

Muhtasari Mtendaji 2
Kisa Cha 1: Hadithi Ya Malaika 7
Utangulizi 8
Juhudi za kukabiliana na kazi ya kulazimishwa nchini Kenya 9
Muundo wa Mwongozo 10
Nafasi ya viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele 10

Sehemu A:
Kuelewa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya 13
Kazi ya kulazimishwa ni nini? 14
Viashiria vya Kazi ya Kulazimishwa 14
Ueneaji wa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya 15
Mahali ambapo kazi ya kulazimishwa inaweza kujificha nchini Kenya 16
Mwelekeo na hatari zinazoibuka 17
Kisa Cha 2: Uajiri wa udanganyifu 19
Mielekeo hii inayojitokeza inatuambia nini 20
Ni nini kinachosababisha kazi ya kulazimishwa? 22
Matokeo yake ni yapi? 24
Hadithi za uongo na dhana potofu kuhusu kazi ya kulazimishwa 26

Sehemu B:
Sheria, mapengo na fursa 29
Mfumo wa kisheria wa Kenya kuhusu kazi ya kulazimishwa 30
Sheria na mifumo mikuu ya kitaifa 30
Mapengo katika utekelezaji wa sheria na sera 31
Fursa zilizopo za kisera kwa ajili ya utetezi 32

Sehemu C:
Mikakati ya utetezi kwa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele 35
Jukumu la viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele 36
Mikakati kwa viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele 36
Umuhimu wa kushirikisha walioathirika katika utetezi 36
Jinsi ya kufanya utetezi 37
Zana na mbinu za utetezi 38

Sehemu D:
Utunzaji na usaidizi kwa waliookolewa 41
Kwa nini utunzaji wa walioathirika ni muhimu katika utetezi wa ajira ya kulazimishwa 42
Aina za usaidizi na huduma 42
Njia za kuripoti na rufaa 43
Jinsi viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanavyoweza kutoa rufaa 43

Kiambatisho 1: Vifaa na nyenzo za msaada 44
Zana 1: Kiolezo cha orodha ya rufaa 44
Zana 2: Mwongozo wa Uhamiaji Salama na Uajiri Unaofuata Maadili 45
Zana 3: Mpango wa mazungumzo ya kijamii 45
Zana 4: Kifaa cha kupanga utetezi 46

Marejeleo na Maelezo ya Vyanzo 47
Sheria na sera za Kenya 47
Vyanzo vya utafiti 47
Maelezo ya mwisho 48
Kuhusu mwongozo huu 50

MUHTASARI MTENDAJI

Kazi ya kulazimishwa ni "kazi yoyote au huduma inayotakiwa kutoka kwa mtu yeyote chini ya tishio la adhabu yoyote na ambayo mtu huyo hajajitolea kwa hiari yake[1] ." Dhana hii inahusisha kulazimishwa na waajiri, mashirika ya kuajiri, watu binafsi au mamlaka za serikali na inaweza kutokea katika sekta za uchumi rasmi na zisizo rasmi. Kulazimishwa kunaweza kujumuisha unyanyasaji wa kimwili au kingono, vitisho, kutisha, kuzuia uhuru wa kusafiri, kuzuia malipo au nyaraka za utambulisho, utumwa wa madeni, udanganyifu au vitisho vya kuripoti kwa mamlaka za uhamiaji[2] .

Ahadi za kitaifa za Kenya za kukabiliana na kazi ya kulazimishwa zimewekwa katika katiba yake na zinaendeshwa na mkakati wa kimataifa ulioboreshwa. Nchi inaendeshwa kama "Nchi Mfano Rasmi" chini ya mfumo wa kimataifa wa Alliance 8.7, unaoifunga serikali kufikia malengo magumu na yenye muda maalum ya kutokomeza kazi ya kulazimishwa, utumwa wa kisasa, na usafirishaji haramu wa binadamu[3] . Hata hivyo, uhaba mkubwa wa fedha kwa ajili ya huduma za kuwalinda waathirika, ukosefu wa mfumo wa kitaifa uliosimamiwa kati ya kufuatilia makosa, udhibiti dhaifu wa kisheria katika uchumi mpana wa kijanja na ufisadi ni baadhi ya changamoto kuu zinazoathiri utekelezaji wake.

Kulingana na Faharasa ya Utumwa Duniani ya 2023, takriban watu milioni 50 waliishi katika hali za utumwa wa kisasa siku yoyote ile mwaka 2021. Kati ya watu hawa, takriban milioni 28 walikuwa katika kazi ya kulazimishwa na milioni 22 walikuwa katika ndoa za kulazimishwa. Barani Afrika, takriban watu milioni 7 waliishi katika utumwa wa kisasa huku kazi ya kulazimishwa ikichangia zaidi ya nusu ya visa. Nchini Kenya, ripoti ilibainisha kuwa watu 5 kati ya kila 1,000 walikuwa wamepitia kazi ya kulazimishwa au ndoa ya kulazimishwa[4] . Kukabiliana na kazi ya kulazimishwa nchini Kenya kunahitaji utekelezaji thabiti wa sheria za ajira, ukaguzi wa ziada wa ajira na utambuzi, rufaa na ulinzi madhubuti wa waathirika.

Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele ni wadau wa jamii wanaoaminika na wenye ushawishi ambao wanaweza kuchukua jukumu la uongozi katika kuzuia kazi ya kulazimishwa nchini Kenya. Azadi Community, IRCK na Walk Free, kwa kushirikiana na viongozi wa dini, wahudumu wa mstari wa mbele na waliokolewa, wameandaa mwongozo wa utetezi ili kuimarisha hatua zinazoongozwa na jamii dhidi ya kazi ya kulazimishwa nchini Kenya. Mwongozo huu unatoa ujumbe na mbinu za vitendo zinazoweza kurekebishwa kwa ajili ya majadiliano ya kijamii, kampeni za mitandao ya kijamii, utetezi wa sera, shughuli za uhamasishaji na ushirikiano na watoa huduma, na hivyo kusaidia jamii kutambua kazi ya kulazimishwa, kukuza kinga na utoaji taarifa, kuongeza sauti za waliokolewa na kuitetea utekelezaji thabiti wa sera.

Kuelewa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya

Kazi ya kulazimishwa nchini Kenya inahusisha watu kulazimishwa kufanya kazi kupitia vitisho, shinikizo, udanganyifu, deni, matumizi mabaya ya mamlaka au vizuizi kwa uhuru wao wa kuondoka. Umaskini, ukosefu wa ajira, uhamiaji usio salama, ufahamu mdogo kuhusu haki za wafanyakazi, ubaguzi na utekelezaji dhaifu vinaweza kuongeza hatari, hasa miongoni mwa wanawake, watoto, wahamiaji, wakimbizi, wafanyakazi wa kijimbi na watu walio katika ajira isiyo na uhakika. Hatari hizi zinaonekana hasa katika sekta kama vile kazi za nyumbani, kilimo, ujenzi na shughuli zingine za kijamii[5] .

Sheria, mapengo na fursa

Kenya ina sheria, sera na mifumo ya kitaasisi kadhaa zinazohusiana na kukabiliana na kazi ya kulazimishwa, ikiwemo Sheria ya Ajira, Sheria ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu, mifumo ya ukaguzi wa ajira na hatua zinazoshughulikia uhamiaji wa wafanyakazi na ulinzi wa wafanyakazi. Ramani ya Kitaifa ya Mpango wa Pamoja 8.7 ya Kenya 2025–2030[6] pia inatoa mfumo mpana wa kitaifa wa kukabiliana na kazi ya kulazimishwa, utumwa wa kisasa, usafirishaji haramu wa binadamu na aina mbaya zaidi za kazi za watoto. Hata hivyo, Kenya haina sera ya kitaifa huru na mpango wa utekelezaji unaojihusisha mahususi na kazi ya kulazimishwa, na hivyo kufanya majibu yagawanyike katika mifumo na taasisi mbalimbali. Pia, bado kuna mapengo katika utekelezaji na uratibu wa hatua zilizopo, ikiwemo uwezo mdogo wa taasisi, data iliyotawanyika, ukaguzi usio na usawa wa kazi na utambuzi wa waathirika, pamoja na uratibu na rufaa dhaifu kati ya wadau husika.

Ili kukabiliana na kazi ya kulazimishwa nchini Kenya, Serikali lazima iimarisha ukaguzi wa ajira, itekeleze sheria, iboreshe mifumo ya utambuzi na rufaa ya waathirika, na kuhakikisha upatikanaji wa haki na ajira yenye staha. Viongozi wa dini wanaweza kupinga unyonyaji na kuunda maeneo ya kuaminika kwa ajili ya kuripoti unyanyasaji. Wafanyakazi wa mstari wa mbele wakiwemo maafisa wa ajira, polisi, wahudumu wa afya, wahudumu wa jamii na viongozi wa jamii wanapaswa kutambua viashiria vya kazi ya kulazimishwa, kujibu bila kuwalaumu waathirika, kuwalinda

walioathirika na kuwaunganisha na huduma zinazofaa za usaidizi na haki.

Juhudi za kuzuia zinapaswa pia kushughulikia umaskini, ukosefu wa ajira na uhamiaji usio salama kupitia ajira na fursa za maisha bora, huku viongozi wa dini, wafanyakazi wa mstari wa mbele, waajiri, asasi za kiraia na jamii wakiboresha uelewa, utoaji taarifa na uwajibikaji ili kuhakikisha kuwa wahalifu wanawajibishwa na wafanyakazi walioathirika wanaweza kupata haki na msaada.

Mikakati ya utetezi kwa viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele

Viongozi wa dini na wahudumu walio mstari wa mbele wanaweza kutumia mijadala ya kijamii, mahubiri, redio na mitandao ya kijamii kuelimisha jamii kuhusu kazi ya kulazimishwa na haki za wafanyakazi. Wanaweza pia kukusanya na kuhifadhi taarifa kuhusu visa vya unyonyaji na uzoefu wa manusura kwa njia salama, kushirikiana na viongozi na maafisa wa serikali katika ngazi za kaunti na taifa, na kutetea utekelezaji madhubuti wa sheria, ukaguzi wa maeneo ya kazi na ulinzi wa waathirika. Aidha, wanapaswa kuimarisha mitandao ya kuwaelekeza waathirika kwenye huduma zinazofaa kwa kushirikiana na serikali na mashirika ya kiraia, kuwezesha utoaji salama wa taarifa kuhusu visa vya unyonyaji, na kutumia ushahidi kutoka kwa jamii kushawishi maboresho ya sera, bajeti na programu.

> *Malindi, Kenya, Aprili 2026. Viongozi wa dini na viongozi wenye uzoefu wa kuathirika na kazi ya kulazimishwa wanakutana katika warsha ya utangulizi na uandaaji wa mwongozo kwa pamoja. Warsha hiyo iliwapa washiriki nafasi ya kushirikiana kuandaa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa. Picha na: Azadi Community.*

Jinsi ya kutumia mwongozo

Mwongozo huu umekusudiwa kutumiwa na viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele ili kusaidia utetezi wao kuhusu kazi ya kulazimishwa. Mwongozo huu umeandaliwa kwa ajili ya mahubiri, khutba za Ijumaa, mahubiri ya hekaluni, majadiliano ya kijamii, na utetezi katika ngazi ya kitaifa na kaunti. Una sehemu nne:

- Sehemu A: **Kuelewa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya**
- Sehemu B: **Sheria, mapengo, na fursa**
- Sehemu C: **Mikakati ya utetezi kwa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele**
- Sehemu ya D**: Huduma na Msaada kwa Waathirika**

Ujumbe muhimu wa utetezi unaotegemea mafundisho ya dini ya Kikristo, Kihindu, na Kiislamu umeangaziwa katika mwongozo huu wote na unaweza kutumiwa na viongozi wa dini kufanya utetezi ili kushughulikia kazi ya kulazimishwa.

Tafakari za kiteolojia zimetolewa hasa kutoka kwa yafuatayo:

- Tafakari za teolojia za Kikristo
- Tafakari za kiteolojia za Kiislamu
- Tafakari za kiteolojia za Kihindu

Fupisho

Fupisho	Maana
AHTCPU	Kitengo cha Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu na Ulinzi wa Watoto
ANPPCAN	Mtandao wa Kiafrika wa Kuzuia na Kulinda Dhidi ya Unyanyasaji na Kupuuzwa kwa Watoto
ASAL	Maeneo Kame na Nusu Kame
BLA	Mkataba wa Pande Mbili wa Kazi
CBO	Shirika Linalotegemea Jamii
CTiP	Mapambano dhidi ya Usafirishaji Haramu wa Binadamu
DCI	Direkta ya Uchunguzi wa Jinai
FBO	Shirika la Kidini
ILO	Shirika la Kazi la Kimataifa
IOM	Shirika la Kimataifa la Uhamiaji
KNBS	Ofisi ya Kitaifa ya Takwimu ya Kenya
NATF	Mfuko wa Kitaifa wa Msaada kwa Waathirika wa Usafirishaji Haramu wa Binadamu
NEA	Mamlaka ya Taifa ya Ajira
NPA	Mpango wa Kitaifa wa Hatua
NRM	Mfumo wa Kitaifa wa Rifereli
ODPP	Ofisi ya Mkurugenzi wa Mashtaka ya Umma
TIP	Usafirishaji Haramu wa Binadamu
UN	Umoja wa Mataifa
UNICEF	Mfuko wa Umoja wa Mataifa wa Dharura kwa Watoto
USDOL	Idara ya Kazi ya Marekani
US	Marekani
VoT	Mhanga wa Usafirishaji Haramu wa Binadamu

Ufafanuzi muhimu

Neno	Maelezo
Utumwa wa Kisasa	Utumwa wa kisasa unajumuisha dhana maalum za kisheria ikiwemo kazi ya kulazimishwa, utumwa wa madeni, ndoa ya kulazimishwa, utumwa na desturi zinazofanana na utumwa, na usafirishaji haramu wa binadamu.
Kazi ya kulazimishwa	Chini ya Mkataba wa ILO Na. 29, kazi ya kulazimishwa au kazi ya lazima ina maana ya kazi au huduma inayotolewa kwa mtu chini ya tishio la adhabu na ambayo mtu huyo hajajitolea kwa hiari yake.
Usafirishaji haramu wa binadamu	Usafirishaji haramu wa binadamu ni kuajiri, kusafirisha, kuhamisha, kumhifadhi au kupokea mtu kwa ajili ya unyonyaji kupitia njia kama vile nguvu, vitisho, shinikizo, ulaghai, udanganyifu au unyonyaji wa udhaifu.
Aina Mbaya Zaidi za ajira ya watoto	Kwa kuzingatia Mkataba wa ILO wa Mifumo Mibaya Zaidi ya ajira ya Watoto, 1999 (Na. 182), istilahi “mifumo mibaya zaidi ya ajira ya watoto” kwa madhumuni ya mwongozo huu inajumuisha: aina zote za utumwa au desturi zinazofanana na utumwa, kama vile uuzaji na usafirishaji haramu wa watoto, utumwa wa madeni na utumwa wa mashamba na kazi ya kulazimishwa au ya lazima, ikiwa ni pamoja na kuajiri watoto kwa kulazimishwa kwa ajili ya kutumika katika mzozo wa silaha; matumizi, upataji au utoaji wa mtoto kwa ajili ya ukahaba, utengenezaji wa ponografia, au maonyesho ya ponografia na matumizi, upataji au utoaji wa mtoto kwa ajili ya shughuli haramu, hasa kwa ajili ya utengenezaji na usafirishaji haramu wa madawa ya kulevya kama ilivyoelezwa katika mikataba husika ya kimataifa
Unyonyaji	Unyonyaji maana yake ni kunufaika isivyo haki au kwa njia inayodhuru mtu mwingine kwa manufaa ya kibinafsi, kifedha au mengineyo.
Utetezi wa sera	Utetezi wa sera ni juhudi zilizoandaliwa za kushawishi sheria, sera, bajeti, programu, maamuzi na taratibu ili ziweze kushughulikia tatizo fulani kwa ufanisi zaidi.
Uhamiaji salama	Uhamiaji salama unamaanisha kuwa na taarifa, nyaraka, chaguzi, usaidizi na ulinzi unaohitajika ili kuhama na kufanya kazi huku ukipunguza hatari ya udanganyifu, unyonyaji, unyanyasaji na usafirishaji haramu wa binadamu.
Vichocheo vikuu	Vichocheo vikuu ni hali za kijamii, kiuchumi, kitamaduni, kisiasa au kimazingira zinazoongeza hatari ya usafirishaji haramu na kazi ya kulazimishwa au zinazoruhusu unyonyaji kuendelea.
Utetezi wa imani	Utetezi wa imani ni matumizi ya maadili, mafundisho, ushawishi na mitandao ya jamii ya tamaduni za imani ili kukuza mabadiliko chanya ya kijamii.
Mtafutaji wa Wafanyakazi	Mtu, shirika, dalali au mpatanishi anayeunganisha au kuajiri watu kwa ajili ya ajira au kazi kwa kutumia udanganyifu, shinikizo, ada kubwa za uajiri, deni, vitisho au unyanyasaji wa udhaifu ili kuweka au kuwaweka wafanyakazi katika mazingira ya unyonyaji.
Mwenye Jukumu	Mtu, taasisi au mamlaka yenye jukumu la kuchukua hatua za kulinda haki za watu na kuzuia au kukabiliana na ukiukaji kama vile kazi ya kulazimishwa.

5- WE ARE HOMELESS AND WE DON'T HAVE A PLACE TO STAY
6. KENYAN GVT SHOULD NOT ALLOW ANY KENYAN TO COME TO LEBANON, UNLESS THEIR IS A CHANGE.
7. WE DON'T HAVE FOOD
8. THE ASSITANT WANTS THOSE WHO HAVE KIDS BELOW 4 YRS TO PAY 400 DOLLARS

KISA CHA 1: HADITHI YA MALAIKA

“Mnamo mwaka wa 2019, niliwahi kuahidiwa kazi ya kahasheri Mashariki ya Kati kupitia rufaa kutoka kwa shirika la ndani jijini Nairobi. Niliambiwa nitapokea mshahara mzuri wa kila mwezi na niliamini kuwa fursa hiyo ingenisaidia kujikimu mimi na familia yangu. Nilikubali kusafiri kwa sababu niliwaamini watu waliowachukua kwa kazi na niliamini kuwa nilikuwa naenda kwenye kazi halisi.

Nilipofika Mashariki ya Kati, kila kitu kilibadilika.

Badala ya kunipeleka kwenye kazi ya kahasheri niliyokuwa nimeahidiwa, niliwekwa katika eneo la kuwafungia watu kisha baadaye nikahamishiwa mahali pengine ambapo nilitumikishwa kama mfanyakazi wa nyumbani katika kaya mbili. Sikukubali kazi hii na sikuwa na njia ya kuchagua mahali ambapo ningefanya kazi.

Siku zangu zilikuwa ndefu mno. Nilianza kufanya kazi takriban saa tisa asubuhi na mara nyingi niliendelea hadi saa nne usiku. Nilitarajiwa kutunza kaya kubwa bila kupumzika vya kutosha. Sikulipwa mshahara nilioahidiwa. Nilipata unyanyasaji wa kimwili na kisaikolojia na mara nyingi nilinyimwa usingizi. Nilipougua, sikupata huduma ya matibabu niliyohitaji. Simu yangu pia nilinyang’anywa, jambo lililofanya iwe vigumu kwangu kuwasiliana na familia yangu au kuomba msaada.

Nilitaka kuondoka na kurudi Kenya, lakini niliambiwa kuwa siwezi kwenda.

Niliambiwa kuwa nilikuwa nime “nunuliwa” kwa Dola za Marekani 14,000 na kwamba ilibidi niendelee kufanya kazi. Hii ilinifanya nijisikie nimezuiwa.

Sikuwa na simu yangu, sikuwa na uhuru wa kusafiri, na sikujua ni nani niliyemwamini au wapi ningeweza kupata msaada.

Hatimaye, nilifanikiwa kutoroka kwa msaada wa rafiki na nikapokea msaada wa kurejea Kenya. Nilidanganywa kuhusu kazi nitakayofanya, nikadhibitiwa na wengine, nikazuiwa kuondoka na kulazimishwa kufanya kazi katika mazingira ya unyanyasaji. Mnamo 2024, mahakama ya Kenya ilitoa uamuzi kwamba nilikuwa nimefanyiwa utumwa, utumishi na kazi ya kulazimishwa na wahalifu waliamriwa kunilipia fidia kwa uharibifu na madhara yaliyosababishwa”

Hadithi ya Malaika (si jina lake halisi) inaonyesha jinsi ahadi ya kazi inavyoweza kuwa njia ya kuelekea kazi ya kulazimishwa wakati usajili wa wafanyakazi ni wa udanganyifu na wafanyakazi wanaponyimwa uhuru, kudhibitiwa au kuzuiliwa kuondoka.

Viongozi wa dini, wafanyakazi wa mstari wa mbele na jamii lazima wajue dalili hizi za onyo, wasikilize watu wanaoripoti unyanyasaji, na kuwasaidia kupata ulinzi na usaidizi salama.

< *Beirut, Lebanon, Agosti 2020. Mfanyakazi Mkenya aliyehamia Lebanon amelala nje ya Ubalozi Mdogo wa Kenya akisubiri kurejeshwa nchini wakati wa msukosuko wa kiuchumi nchini Lebanon. Wafanyakazi wahamiaji wa nyumbani, hasa wanawake, wanaweza kukabiliwa na unyonyaji kwa sababu wanafanya kazi ndani ya nyumba za watu binafsi, ambako ni vigumu kwa mamlaka kufuatilia hali zao za kazi. Picha na: Chris McGrath kupitia Getty Images.*

UTANGULIZI

Makadirio ya hivi karibuni ya kimataifa kutoka kwa Shirika la Kazi la Kimataifa (ILO), Walk Free na Shirika la Kimataifa la Uhamiaji (IOM) yanakadiria kuwa watu milioni 27.6 walikuwa katika kazi ya kulazimishwa siku yoyote ile mwaka 2021. Hii ilijumuisha takriban watu milioni 17.3 waliotumiwa katika sekta binafsi, watu milioni 6.3 katika unyonyaji wa kingono wa kibiashara uliokulazimishwa na watu milioni 3.9 katika kazi ya kulazimishwa iliyowekwa na serikali. Idadi hii inaashiria ongezeko kutoka kwa makadirio ya watu milioni 24.9 waliokuwa katika kazi ya kulazimishwa mwaka 2016.

Makadirio ya kimataifa pia yanaonyesha kuwa baadhi ya makundi yanakabiliwa na hatari kubwa zaidi. Wafanyakazi wahamiaji wana uwezekano mara tatu zaidi wa kukumbana na kazi ya kulazimishwa kuliko wafanyakazi wasio wahamiaji. Watoto wanaunda takriban watu milioni 3.3 katika kazi ya kulazimishwa, huku wanawake na wasichana wakichangia sehemu kubwa ya walioathirika, hasa katika kazi za nyumbani na unyonyaji wa ngono kwa kulazimishwa kwa ajili ya biashara. Matokeo haya yanaonyesha kuwa kazi ya kulazimishwa haijazuiliwi katika nchi moja, sekta moja au kundi moja la watu[7] .

Kulingana na Global Slavery Index 2023, takriban watu milioni 7 barani Afrika walikuwa wanaishi katika utumwa wa kisasa mwaka 2021, sawa na watu 5.2 kwa kila watu 1,000. Kazi ya kulazimishwa ilikuwa aina iliyoenea zaidi ya utumwa wa kisasa barani Afrika, ikiathiri takriban watu milioni 3.8, au watu 2.9 kwa kila watu 1,000. Hii inawakilisha 14% ya watu wote wanaokadiriwa kuwa katika kazi ya kulazimishwa duniani kote. Nchini Kenya, GSI ilikadiria kuwa watu 269,000 walikuwa wanaishi katika utumwa wa kisasa, sawa na watu 5.0 kwa kila watu 1,000. Hata hivyo, takwimu za Kenya zinachanganya kazi ya kulazimishwa na ndoa za kulazimishwa, na GSI haitoi makadirio tofauti ya kitaifa kwa kazi ya kulazimishwa[8] .

Kazi ya kulazimishwa nchini Kenya inasababishwa na mchanganyiko wa umaskini, ukosefu wa ajira, upatikanaji mdogo wa kazi yenye staha, ajira isiyo rasmi, uajiri usio salama na uhamiaji wa kazi, utekelezaji dhaifu wa viwango vya kazi na ukosefu wa usawa wa kijamii. Watu wanaohitaji ajira kwa dharura wanaweza kukubali kazi bila mikataba au taarifa za kutosha kuhusu mwajiri, mshahara au mazingira ya kazi. Wakala wa uajiri wanaweza kutumia udhaifu huu kwa njia ya udanganyifu, ada kubwa za uajiri, deni, ahadi za uongo na kuzuia nyaraka au mishahara.

Wafanyakazi wa kawaida wanaweza kukabiliwa na hatari maalum kwa sababu wanaweza kuwa na ufikiaji mdogo kwa ukaguzi wa ajira, mikataba ya maandishi, ulinzi wa kijamii au mifumo madhubuti ya malalamiko. Wafanyakazi wahamiaji pia wanaweza kutengwa na msaada wa familia na jamii na wanaweza kutegemea waajiri au mashirika ya kuajiri kwa malazi, usafiri, nyaraka na msaada unaohusiana na uhamiaji. Utegemezi huu unaweza kufanya iwe vigumu kuacha ajira yenye unyanyasaji. Hatari hizo pia huamuliwa na jinsia, umri, umaskini, ubaguzi na utengaji wa kijamii. Wanawake na wasichana wanaweza kuwa hatarini zaidi kwa utumwa wa nyumbani na aina nyingine za unyonyaji kazini, wakati watoto wanaweza kunyonywa katika kilimo, kazi za nyumbani na shughuli nyingine hatarishi.

> *Banissa, Kenya, Januari 2026. Mvulana mdogo anavuka eneo la maji linalokauka kwa kasi karibu na kijiji cha Lulis, mojawapo ya vyanzo vichache vya maji vilivyosalia kwa wakazi na mifugo. Ukame mkali umefanya familia nyingi kushindwa kupata maji ya kutosha na kulinda njia zao za kujipatia riziki. Hali hii inaweza kuongeza hatari ya watu kunyonywa. Picha na: Tony Karumba kupitia AFP/Getty Images.*

Juhudi za kukabiliana na kazi ya kulazimishwa nchini Kenya

Kenya imeweka hatua muhimu za kisheria na kitaasisi ili kushughulikia kazi ya kulazimishwa, usafirishaji haramu wa binadamu, ajira ya watoto na utumwa wa kisasa. Hizi ni pamoja na marufuku dhidi ya kazi ya kulazimishwa chini ya Sheria ya Ajira, mfumo wa Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu na juhudi za kitaifa za kuimarisha kinga, ulinzi, mashtaka na uratibu.

Maendeleo makubwa ya hivi karibuni ni uteuzi wa Kenya kama Nchi Mwanzo ya Alliance 8.7 na utungaji wa Ramani ya Njia ya Alliance 8.7 ya Kenya 2025–2030. Ramani hii ya Njia inatoa mfumo wa kitaifa wa hatua za pamoja dhidi ya kazi ya kulazimishwa, usafirishaji haramu wa binadamu, kazi za watoto na utumwa wa kisasa. Inasisitiza mifumo imara zaidi ya kisheria na kitaasisi, data iliyoboreshwa, uhamasishaji, uratibu, ushiriki wa waliokolewa na uwajibikaji[9] .

Ili ramani hii ifanikishe malengo na madhumuni yake, mikakati hii minne muhimu inapaswa kupewa kipaumbele:

Kuimarisha kinga na uajiri salama

Dhibiti mashirika ya uajiri na madalali wa ajira, hasa kwa ajili ya ajira za nje ya nchi. Hakikisha wafanyakazi wanapokea mikataba iliyoandikwa, taarifa sahihi za kazi na taarifa zilizo wazi kuhusu haki zao. Panua uelewa kuhusu uhamiaji salama kupitia jamii, taasisi za kidini, vyombo vya habari na majukwaa ya kidijitali.

Boresha utambuzi, utoaji taarifa na rufaa

Wafunze wahudumu wa mstari wa mbele na viongozi wa dini kutambua dalili kama vile mishahara iliyozuiliwa, vitisho, madeni, kukamatwa kwa nyaraka, vizuizi vya kusafiri na kutoweza kuacha kazi. Weka njia wazi na za siri za rufaa zinazowaunganisha waathirika na huduma za ulinzi, kisheria, afya na kisaikolojia na kijamii.

Kuimarisha ulinzi wa waathiriwa na haki

Wape waathiriwa makazi salama, usaidizi wa kisheria, huduma za afya, usaidizi wa kisaikolojia na kijamii na fursa ya kupata fidia. Chunguza na washtaki mashirika ya kuajiri, waajiri na wengine wanaorahisisha unyonyaji, ikiwa ni pamoja na wale wanaohusika na kuwahifadhi, kuwasafirisha au kuwadhibiti waathiriwa.

Kuhimiza mabadiliko ya tabia katika jamii na taasisi

Tumia majadiliano ya kijamii, mahubiri, redio na mitandao ya kijamii kupinga hali ya kawaida ya unyonyaji. Viongozi wa dini, wahudumu wa mstari wa mbele, waajiri na asasi za kiraia wanapaswa kukuza haki za wafanyakazi, kuhimiza utoaji taarifa kwa usalama na kutumia uzoefu wa walioathirika kuathiri sera, bajeti na utekelezaji.

> *Kisumu, Kenya, Juni 2023. Wavuvi wa Kenya wanafanya kazi katika Ziwa Victoria kuanzia asubuhi na mapema hadi jioni, wakitumia saa nyingi majini ili kujipatia riziki. Picha na: Gerald Anderson kupitia Anadolu Agency/Getty Images.*

Muundo wa Mwongozo

Mwongozo huu una sehemu nne zinazowafahamisha viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele kuhusu kuelewa suala la kazi ya kulazimishwa nchini Kenya na kuwasaidia kufanya utetezi ili kuimarisha mwitikio wa serikali.

Sehemu A: Kuelewa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya.

Sehemu hii inachunguza muktadha wa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya, sababu na madhara yake, na inaelezea ujumbe mkuu kwa viongozi wa dini kufanya utetezi ili kuondoa utaratibu huu.

Sehemu B: Sheria, mapengo na fursa.

Sehemu hii inaelezea sheria na sera zilizopo kuhusu kazi ya kulazimishwa nchini Kenya, pamoja na mapengo katika mwitikio wa serikali. Inaangazia fursa muhimu za utetezi na mapendekezo ya kuimarisha mwitikio wa kitaifa dhidi ya kazi ya kulazimishwa.

Sehemu C: Mikakati ya utetezi kwa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele.

Sehemu hii inatoa mwongozo kuhusu mikakati kwa viongozi wa dini kuandaa hoja za kisera na kufanya utetezi ili kuboresha hatua za kukabiliana na kazi ya kulazimishwa nchini Kenya.

Sehemu ya D: Huduma na Msaada kwa Waathirika

Sehemu hii inaeleza kwa ufupi jukumu muhimu la viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele katika kutoa huduma, msaada na uangalizi kwa waathirika wa kazi ya kulazimishwa.

Nafasi ya viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele

Viongozi wa dini ni nguzo kuu ya jamii wanazohudumia. Hufanya kazi kama washauri, vyanzo vya habari na elimu, na maeneo yao ya ibada huwa alama za kudumu katika jamii zao. Majukumu haya mbalimbali yameimarishwa na hadhi ya kimaadili inayotokana na upadre wao na mafunzo yao, jambo linalowaweka katika nafasi nzuri ya kujibu masuala ya kijamii kama vile kazi ya kulazimishwa. Uaminifu unaowekwa kwa viongozi wa dini na jamii zao unawaweka katika nafasi nzuri ya kuongoza juhudi za utetezi ili kubadilisha kwa njia chanya maadili na desturi za kijamii. Maandiko matakatifu ya dini hutoa msingi wa utetezi wa viongozi wa dini[10] .

Wafanyakazi wa mstari wa mbele wakiwemo wahudumu wa afya ya jamii, wahudumu wa jamii, maafisa wa ajira, polisi, walimu na wasimamizi wa mitaa ni wadau wa jamii wanaoaminika ambao mara nyingi huwa miongoni mwa wa kwanza kutambua watu walio hatarini kufanyiwa kazi ya kulazimishwa. Ukaribu wao na jamii huwafanya waweze kutambua dalili za onyo, kuwasikiliza wafanyakazi walioathirika, kutoa rufaa na kuwaunganisha waliookolewa na huduma za ulinzi na usaidizi. Wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza pia kutumia nafasi zao za kuaminika kushawishi mitazamo ya jamii na wale wenye wajibu kwa kushiriki ushahidi wa sera na huduma imara zaidi za ajira.

Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wapo katika vijiji, mitaa ya makazi, mashamba, fukwe, shule, makazi ya watu wasio rasmi, mitandao ya uhamiaji na mifumo ya usaidizi wa kijamii ambapo mifumo ya serikali inaweza kuwa hafifu. Wanaweza kutambua dalili za hatari, kusaidia katika rufaa, kupinga vitendo vya unyonyaji na kuwajibisha taasisi. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanaweza kutumia majadiliano ya kijamii, kampeni za uhamasishaji wa umma, usimulizi wa hadithi unaoongozwa na waliookolewa, mitandao ya kijamii, rufaa na ushirikiano na mamlaka za mitaa kutetea dhidi ya utumwa wa kulazimishwa. Wanaweza kujenga mitandao ya kijamii na waliookolewa , kurekodi hatari na kesi zinazojitokeza, kuwashirikisha waajiri na wahusika katika uajiri, kuhamasisha majukwaa ya kidini na kijamii, na kutumia ushahidi na uzoefu wa waliookolewa kuathiri sera, bajeti na utekelezaji.

UJUMBE MKUU

Tuna jukumu la kimaadili kuchunguza na kupinga kazi ya kulazimishwa.

Kazi ya kulazimishwa huota wakati jamii inapokubali unyonyaji, udhibiti au kudhalilishwa kwa utu wa binadamu. Tuchukue hatua kupinga mitazamo inayochukulia unyonyaji kama kawaida, na tukatae vitendo vinavyowaweka watu katika kazi ya kulazimishwa na mifumo inayofanana na utumwa.

Biblia inawahimiza watu kusema kwa ajili ya wale walio katika mazingira magumu, kutetea haki za maskini na wahitaji, na kukuza haki na usawa.

Maandiko ya Biblia: *"Mwonee haki wale wasio na mtu wa kuwatetea, Haki za wote wasio na msaada; Mwonee haki na uamue kwa haki; Ulinzi wa haki za maskini na wahitaji"*

Mithali 31:8-9

Qur'ani/Hadithi inawahimiza watu kuunga mkono wale wanaokandamizwa na kuzuia ukandamizaji kwa kuwazuia wengine kuumiza au kuwatendea watu vibaya.

Maandiko ya Kiislamu: *Mtume (PBUH) "Msaidie ndugu yako, awe mnyanyasaji au anayenyanyaswa." Masahaba waliuliza jinsi ya kumsaidia mnyanyasaji, na Mtume akafafanua: "Kwa kumzuia kunyanyasa wengine."*

Hadithi, Sahih al-Bukhari 2444.

Bhagavad Gita pia inafundisha kwamba mtu mwema anapaswa kuonyesha huruma na urafiki kwa viumbe wote, kukataa chuki na kukabiliana na mateso kwa wema.

Mafundisho ya Kihindu: *"Yeye asiyechukia kiumbe chochote, ambaye ni mkarimu na mwenye huruma kwa wote…"*

Bhagavad Gita, 12:13

WITO WA KUCHUKUA HATUA

Wito wa Kuchukua Hatua: Usigeuze macho! Kabiliana na dhulma na saidia kuunda jamii zinazolinda haki za binadamu.

> *Nairobi, Kenya, Machi 18, 2026. Wakazi wanapakia mawe ya ujenzi yaliyookolewa kutoka kwenye majengo yaliyobomolewa kwenye mkokoteni katika mtaa wa Blue Estate, Shauri Moyo. Mawe hayo yanauzwa kwa shilingi 10 za Kenya kila moja. Hii ni baada ya kutolewa kwa amri ya kuondoa majengo chini ya Mradi wa Kufufua Mto Nairobi. Mradi huo unahusisha kuondoa nyumba na biashara zilizo kando ya mito ya Nairobi, Ngong na Mathare ili kurejesha mazingira, kupunguza hatari ya mafuriko na kujenga miundombinu ya umma, ikiwemo mifumo ya maji taka, njia za kutembea na maeneo ya kijani. Picha na: Boniface Muthoni kupitia SOPA Images/LightRocket/Getty Images.*

Sehemu A:

KUELEWA KAZI YA KULAZIMISHWA NCHINI KENYA

> *Migori, Kenya, Juni 2024. Mfanyakazi anavuna miwa katika shamba lililoko magharibi mwa Kenya. Picha na: James Wakibia kupitia SOPA Images/LightRocket/Getty Images.*

KAZI YA KULAZIMISHWA NI NINI?

Kazi ya kulazimishwa ni mojawapo ya aina kali zaidi za unyonyaji wa kiuchumi na huwepo wakati kazi ya mtu inadhibitiwa kupitia vitisho, unyonyaji wa udhaifu, udanganyifu, vitisho, deni, kifungo, kuzuia malipo au adhabu nyingine zinazonyonya uhuru na ridhaa.

Chini ya Mkataba wa ILO Na. 29, kazi ya kulazimishwa inamaanisha kazi, au huduma inayotolewa na mtu chini ya tishio la adhabu na ambayo mtu huyo hajajitolea kwa hiari yake[11] . Sheria ya Ajira ya Kenya inatumia ufafanuzi unaohusiana kwa karibu, na Sheria ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Watu inachukulia kazi ya kulazimishwa kama aina ya unyonyaji katika kesi za usafirishaji haramu. Hali inaweza kusonga katika mfululizo. Inaweza kuanza kwa uajiri wa udanganyifu, malipo duni, saa za kazi nyingi kupita kiasi au uhamishaji wa mshahara na baadaye ikaishia kwa kushikiliwa kwa nyaraka, kifungo, vitisho, utumwa wa deni, ukatili au unyanyasaji wa kingono. Kwa hivyo, ugunduzi wa mapema ni muhimu sana.

Viashiria vya Kazi ya Kulazimishwa

Viashiria vinaweza kuashiria kuwa mtu ananyanyaswa kwa kazi ya kulazimishwa au yuko katika hatari kubwa ya unyonyaji. Kiashiria kimoja hakithibitishi kazi ya kulazimishwa, lakini viashiria kadhaa vinapotokea pamoja vinapaswa kuchukuliwa hatua. Hapa chini ni viashiria vilivyotambuliwa na ILO kuhusu kazi ya kulazimishwa ambavyo viongozi wa dini, viongozi wa waliookolewa na unyonyaji na wahudumu wa mstari wa mbele wanapaswa kuvijua:

Jedwali la 1: Orodha ya ukaguzi ya viashiria vya kazi ya kulazimishwa vya ILO

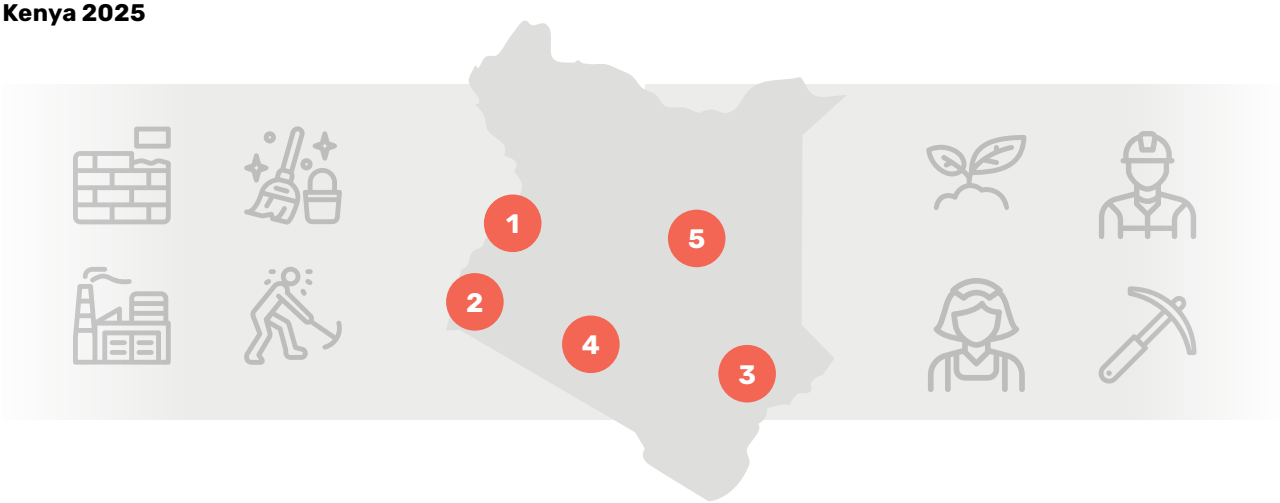
Kiashiria cha ILO	Maana yake katika vitendo
1. Unyanyasaji wa hali ya udhaifu	Kutumia fursa ya hali dhaifu ya mtu, kama vile umaskini, hali ya uhamiaji, ukosefu wa chaguo mbadala, umri, ulemavu au kutegemea wengine.
2. Udanganyifu	Kutoa taarifa za uongo kuhusu kazi, mshahara, mazingira ya kazi, eneo, mwajiri au masharti mengine muhimu ya ajira.
3. Kuzuia uhuru wa kusafiri	Kuzuia au kuweka mipaka kwa mfanyakazi kuondoka mahali pa kazi, makazi au mazingira ya ajira.
4. Kutengwa	Kuwatenganisha wafanyakazi na familia zao, jamii zao, mitandao yao ya msaada au vyanzo vyao vya usaidizi, na hivyo kuifanya iwe vigumu kutafuta msaada.
5. Ukatili wa kimwili na kingono	Kutumia au kutishia ghasia za kimwili au kingono ili kumlazimisha mtu kufanya kazi au kumzuia aondoke.
6. Vitisho na tishio	Kutishia wafanyakazi kwa madhara, kufukuzwa kazi, kuripoti kwa mamlaka, kufukuzwa nchini, adhabu za kifedha, madhara kwa wanafamilia au matokeo mengine iwapo wataondoka au kukataa kazi.
7. Kuzuiliwa kwa nyaraka za utambulisho	Kuweka pasipoti, kadi za utambulisho, vibali vya kazi au nyaraka nyingine ili kuzuia uhuru wa mfanyakazi wa kuondoka au kuhama.
8. Kuzuia malipo	Kucheleweshe, kuzuia au kupunguza mishahara kwa njia zinazounda utegemezi au kuzuia wafanyakazi kuondoka.
9. Utumwa wa madeni	Kutumia madeni ya kuajiri, mikopo, malipo ya awali, ada za kuajiri au madeni mengine kulazimisha mtu kuendelea kufanya kazi ili kulipa deni lake.
10. Mazingira mabaya ya kazi na maisha	Kuwasajili wafanyakazi katika mazingira ambayo ni magumu kupita kiasi, ya kudhalilisha, hatari au ya unyanyasaji kwa njia nyingine.
11. Kazi ya ziada kupita kiasi	Kuwaagiza wafanyakazi kufanya kazi kwa saa nyingi kupita kiasi, hasa pale ambapo kukataa kunaweza kusababisha adhabu au aina nyingine ya kulazimishwa.

Ueneaji wa kazi ya kulazimishwa nchini Kenya

Kenya haina ripoti ya kitaifa iliyochapishwa kuhusu kuenea kwa kazi ya kulazimishwa, lakini data za Ofisi ya Kitaifa ya Takwimu ya Kenya (KNBS) zilizotajwa na Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF) zinaonyesha kuwa asilimia 8.5 ya watoto nchini Kenya, takriban watoto milioni 1.3, wanajihusisha na kazi za watoto, huku viwango vikiwa juu ya asilimia 30 katika baadhi ya kaunti za Nchi Kame na Nusu Kame (ASAL)[12] . Vijana wengi wa Kenya huvutiwa na fursa za ajira bandia zinazotangazwa kupitia mitandao ya kijamii. Mara nyingi hujikuta wamefungwa katika kazi za nyumbani zenye unyanyasaji katika nchi za Ghuba au katika shughuli za utumwa wa mtandaoni Kusini-mashariki mwa Asia[13] .

Sekta zenye hatari zinazoonekana zaidi nchini Kenya ni pamoja na kazi za nyumbani, kilimo, uvuvi, ulinzi wa mifugo, kuombaomba kwa kulazimishwa, uuzaji mitaani, ujenzi, uchimbaji mawe, uvunaji mchanga, uchimbaji madini na baadhi ya aina za unyonyaji wa kingono kwa madhumuni ya kibiashara unaohusiana na usafirishaji haramu wa binadamu. Hatari za kazi za kulazimishwa pia zinahusisha wafanyakazi wahamiaji na kazi za mikono, ikiwemo Wakenya wanaoajiriwa nje ya nchi kupitia mashirika rasmi au yasiyo rasmi ya uajiri. Ripoti ya Marekani ya 2025 kuhusu Usafirishaji Haramu wa Binadamu inabainisha kuwa wafanyakazi wahamiaji wa Kenya wametumiwa vibaya katika utumishi wa nyumbani na kazi za mikono katika Mashariki ya Kati na maeneo mengine, huku wafanyakazi nchini Kenya, wakiwemo baadhi ya wafanyakazi wa kigeni katika sekta ya ujenzi, wakikabiliwa pia na hatari za kazi za kulazimishwa[14] . Sekta isiyo rasmi ni muhimu hasa kwa sababu wafanyakazi wanaweza kukosa mikataba, ulinzi wa kijamii na mifumo madhubuti ya kuripoti unyanyasaji[15] .

Jedwali 2: Takwimu za Ueneaji wa Kanda kutoka kwa Ripoti ya TIP ya Idara ya Jimbo la Marekani kuhusu Kenya 2025

Ingawa takwimu za kiwango cha kaunti hazipatikani, ushahidi wa hivi karibuni kutoka Kenya unaonyesha mifumo kadhaa ya hatari kijiografia:

Kanda	Hatari za kazi ya kulazimishwa zilizorekodiwa
1 Magharibi mwa Kenya	Watoto wanaripotiwa kuwa katika hatari ya unyonyaji kazini katika maeneo ya uchimbaji dhahabu na ukulima wa khat; shughuli za kilimo na za uchumi usio rasmi pia zina hatari.
2 Mkoa wa Ziwa Victoria	Jamii za wavuvi zimetambuliwa kama maeneo ambapo watoto na wanawake wametendewa dhuluma, ikiwa ni pamoja na kupitia kazi ya kulazimishwa na usafirishaji haramu wa binadamu.
3 Pwani ya Kenya	Kaunti za Mombasa na pwani zinakabiliwa na hatari zinazohusisha utumwa wa nyumbani, unyonyaji wa kingono wa kibiashara na wafanyakazi wahamiaji; utafiti uliotajwa katika ripoti ya TIP ya 2024 ulibaini usafirishaji haramu wa watoto katika kaunti za Kilifi na Kwale.
4 Nairobi	Mji mkuu ni kituo muhimu cha mwisho na cha uajiri/mpito, chenye hatari zinazoathiri wafanyakazi wa nyumbani, wafanyakazi wahamiaji na watu wanaoajiriwa kupitia mipango ya ajira ya ulaghai.
5 Maeneo ya Kaskazini/ Mashariki na ya malisho	Watoto wanaofanya kazi ya kulisha mifugo na watu walioathiriwa na ukame na kupoteza riziki wako katika hatari kubwa ya unyonyaji na usafirishaji haramu.
Maeneo mengine yenye hatari zilizorekodiwa za kazi ya kulazimishwa	
Barabara kuu na njia za usafiri	Watoto na watu wengine walio katika mazingira magumu karibu na barabara kuu na vituo vya biashara hukabiliwa na hatari kubwa zaidi za usafirishaji haramu; madereva wa malori pia wamegundulika kuwa miongoni mwa wale wanaowanyanyasa watoto.
Maeneo Yenye Wakimbizi	Wahajiri na watafuta hifadhi, hasa watoto, wanakabiliwa na hatari iliyoongezeka kutokana na uhaba wa fursa za maisha na vizuizi vya kusafiri katika maeneo ya Kakuma na Dadaab.

Mahali ambapo kazi ya kulazimishwa inaweza kujificha nchini Kenya

Kazi ya kulazimishwa si lazima iwe na kifungo cha kimwili au ukatili dhahiri. Inaweza kufichwa ndani ya ajira za kawaida, mipango ya kifamilia, michakato ya uajiri, uanagenzi au kazi zisizo rasmi. Hutokea mtu anapolazimishwa kufanya kazi kupitia vitisho, shinikizo, udanganyifu, deni, matumizi mabaya ya mamlaka au aina nyingine za adhabu na hana uhuru wa kweli wa kuondoka. Sekta na mazingira yafuatayo yana hatari maalum nchini Kenya.

Kazi za nyumbani – Zinazofanyika ndani ya nyumba za watu binafsi

Kazi za nyumbani zinaweza kuwa ngumu kufuatiliwa kwa sababu hufanyika katika kaya za watu binafsi. Wafanyakazi, hasa wanawake, watoto na wahamiaji, wanaweza kukabiliwa na saa nyingi kupita kiasi za kazi, mishahara kuzuiliwa, vizuizi vya kusafiri, vitisho, ukatili, upweke au utegemezi kwa mwajiri kwa chakula na malazi. Ripoti za Kenya na za kimataifa zimetambua huduma za nyumbani kama sekta ambayo hatari za kazi ya kulazimishwa na usafirishaji haramu wa binadamu hutokea.

Kilimo – kilichofichwa kwenye mashamba na kazi za msimu

Kazi ya kilimo mara nyingi si rasmi na hufanyika katika maeneo ya vijijini au ya mbali ambapo ukaguzi wa wafanyakazi ni mdogo. Wafanyakazi wanaweza kuwa hatarini kwa ajira ya udanganyifu, madeni ya kuajiriwa, mishahara iliyozuiliwa, saa nyingi za kazi na vitisho. Watoto pia wako hatarini kutumiwa vibaya katika shughuli za kilimo, ikiwa ni pamoja na katika minyororo ya thamani ya chai na kahawa[16] .

Uvuvi – umefichika kwenye boti na maeneo ya kuvua samaki

Uvuvi unaweza kuficha kazi ya kulazimishwa kwa sababu wafanyakazi wanaweza kutumia muda mrefu mbali na familia zao mbali na huduma za usaidizi. Deni, kuajiriwa kupitia madalali, mishahara iliyozuiliwa, udanganyifu na vizuizi vya kuacha kazi vinaweza kuongeza hatari ya unyanyasaji. Nchini Kenya, jamii za wavuvi karibu na Ziwa Victoria pia zimetambuliwa kama maeneo ambayo watoto wanakabiliwa na hatari za usafirishaji haramu na kazi ya kulazimishwa.

Uchimbaji madini na mawe – umefichwa katika maeneo ya kazi yasiyo rasmi na ya mbali

Shughuli za uchimbaji madini na mawe za kiwango kidogo zinaweza kufanyika nje ya ufuatiliaji madhubuti wa kazi. Wafanyakazi wanaweza kukumbana na madeni, mazingira hatari, malipo yaliyozuiliwa na unyanyasaji, huku watoto wakiwa katika hatari kubwa ya kutumiwa vibaya. Maeneo ya uchimbaji dhahabu magharibi mwa Kenya yametambuliwa kuwa miongoni mwa maeneo ambayo watoto wanakabiliwa na hatari za usafirishaji haramu na unyonyaji kazini[17] .

Kulinda mifugo na kazi za uchungaji – zimefichwa kama majukumu ya kifamilia au kijamii

Kazi ya watoto katika uchungaji mifugo inaweza kuwa vigumu kuigundua kwa sababu inaweza kuwasilishwa kama sehemu ya majukumu ya kifamilia au kijamii. Hata hivyo, pale ambapo watoto au watu wazima wananyanyaswa kufanya kazi kupitia vitisho, ukatili, deni au aina nyingine za kulazimishwa na hawawezi kuondoka kwa hiari, hali hiyo inaweza kuwa kazi ya kulazimishwa. Ripoti za Kenya kuhusu usafirishaji haramu wa binadamu zinatambua uchungaji mifugo miongoni mwa maeneo ya wasiwasi kwa unyonyaji wa watoto.

Uuzaji mitaani na uombaji – umefichwa katika maeneo ya umma

Kazi ya kulazimishwa inaweza kutokea katika maeneo yanayoonekana sana kama vile mitaani, masokoni, vituo vya usafiri na makazi yasiyo rasmi. Watoto na watu wazima walio katika mazingira magumu wanaweza kudhibitiwa na watu binafsi wanaochukua mapato yao, kuweka malengo ya kila siku, kuwazuia kusafiri au kutumia vitisho na ukatili ili kuwalazimisha kuendelea na kazi. Ripoti za Kenya zimeandika kazi ya kulazimishwa inayohusisha uuzaji mitaani na uombaji wa kulazimishwa, hasa ikiwaathiri watoto[18] .

Ujenzi na kazi nyingine za mikono – zimefichwa nyuma ya ajira isiyo rasmi

Kazi za ujenzi na kazi nyingine za mikono zinaweza kuwa na hatari ambapo wafanyakazi huajiriwa isivyo rasmi, hawana mikataba ya maandishi, wanategemea waajiri kwa makazi au wanakwama kutokana na mishahara isiyolipwa au madeni ya kuajiriwa. Wafanyakazi wenye nguvu ndogo za majadiliano wanaweza kusita kuripoti unyonyaji kwa hofu ya kupoteza riziki yao. Ujenzi pia unatambuliwa kimataifa kama sekta iliyo hatarini kwa kazi ya kulazimishwa.

Uhamiaji wa kazi – umefichwa nyuma ya fursa halali za ajira

Kazi ya kulazimishwa inaweza kuanza wakati wa uajiri, kabla ya mtu kufika mahali pake pa kazi. Ofisi za kazi za udanganyifu, ada kubwa za uajiri, madeni, kubadilishwa mkataba bila ridhaa, kuzuiliwa kwa pasipoti au mishahara na vitisho vinaweza kuacha wafanyakazi wahamiaji wasiweze kuondoka kwenye ajira yenye unyanyasaji. Wafanyakazi wa Kenya wanaohama kwenda Mashariki ya Kati na maeneo mengine wameorodheshwa kuwa katika hatari ya usafirishaji haramu wa binadamu, utumishi wa nyumbani na kazi ya kulazimishwa.

Biashara na maeneo ya kazi yasiyo rasmi – yaliyojificha kutokana na usimamizi hafifu

Kazi ya kulazimishwa inaweza kutokea katika maduka madogo, migahawa, warsha, saluni, biashara za usafiri, mashamba na biashara za kifamilia. Ukubwa wa uchumi wa Kenya usio rasmi unamaanisha kuwa wafanyakazi wengi hufanya kazi bila mikataba rasmi, ulinzi wa kijamii au mifumo madhubuti ya malalamiko, jambo linaloongeza hatari kwamba unyonyaji utaendelea kufichika.

Mazingira ya kifamilia, kidini na kijamii – yaliyofichwa nyuma ya imani na wajibu

Unyonyaji unaweza pia kutokea ndani ya mahusiano ambapo watu wanatarajiwa kufanya kazi kwa sababu ya uhusiano wa kifamilia, uhusiano wa kidini, wajibu wa kijamii au ahadi za msaada. Hali hizi zinaweza kuwa ngumu hasa kutambua kwa sababu unyonyaji unaweza kuwa umezoeleka au kuwasilishwa kama msaada, ushauri au kulipa fadhila. Hata hivyo, asili ya uhusiano haiondoi uwezekano wa kazi ya kulazimishwa pale ambapo kuna unyanyasaji na ukosefu wa uhuru wa kweli[19] .

Mwelekeo na hatari zinazoibuka

Vituo vya ulaghai na uhalifu wa kulazimishwa

Usafirishaji haramu na kufanya vitendo vya utapeli mtandaoni vimeongezeka duniani kote, na ripoti zinaonyesha kuwa raia wa Kenya wanachukuliwa na kusafirishwa kiholela katika shughuli kama hizo nje ya nchi. Ofisi ya Umoja wa Mataifa ya Dawa za Kulevya na Uhalifu (UNODC) inaripoti kuwa idadi inayoongezeka ya watu inasafirishwa kwa ndege hadi Asia ya Kusini-Mashariki kwa ajili ya uhalifu wa kulazimishwa katika vituo vya ulaghai mtandaoni[20] . Uajiri unaweza kuonekana kama fursa halali ya ajira, kwa mfano, tangazo la huduma kwa wateja, masoko mtandaoni, sarafu za kidijitali, teknolojia au kazi nyingine za ofisini.

Hata hivyo, watu wanapowasili, waathirika wa usafirishaji haramu wanaweza kunyang'anywa pasipoti na simu, kuzuiliwa kusafiri, kutozwa faini za kifedha, kutishiwa au kutendewa ukatili na kulazimishwa kufanya ulaghai mtandaoni[21] . Hili ni jambo muhimu sana kwa vijana wa Kenya kulizingatia ikiwa wanatafuta ajira, kazi za kidijitali na fursa za kazi nje ya nchi. Iwapo mtu atadanganywa, atashinikizwa au kulazimishwa kufanya shughuli haramu na hawezi kuondoka kwa sababu ya vitisho, ghasia, madeni au aina nyingine za udhibiti, yeye pia ni mwathirika wa uhalifu. Ingawa mamlaka za kimataifa za kupambana na usafirishaji haramu wa binadamu zinazidi kutambua hili kama usafirishaji haramu kwa ajili ya uhalifu wa kulazimishwa[22], inaweza kuwa changamoto kupata usaidizi unaofaa hata baada ya waliokolewa kutoroka kutoka kituo cha ulaghai, hasa katika nchi ambazo hazina uwepo wa ubalozi.

> *Jimbo la Tak, Thailand, Oktoba 2025. Mtu aliyetoroka kutoka kwenye eneo la KK Park nchini Myanmar ameshika pasipoti ya Kenya huku akizungumza na maafisa wa Thailand baada ya kuvuka Mto Moei. Inaripotiwa kuwa zaidi ya watu 1,000 walivuka mpaka na kuingia Thailand baada ya jeshi la Myanmar kuvamia eneo hilo, linalotajwa kuwa kituo kikubwa cha utapeli. Picha na: Sarot Meksophawannakul kupitia Thai News Pix/AFP/Getty Images.*

Uajiri wa vijana wa Kenya katika Vita vya Urusi na Ukraine

Hoja moja muhimu inayochipukia kuhusu kazi ya kulazimishwa na usafirishaji haramu ni kuajiriwa kwa raia wa Kenya ambao wamepelekwa Urusi kupitia ofa za ajira za udanganyifu na baadaye wakajikuta wakipigana katika vita vya Urusi na Ukraine. Mnamo Februari 2026, Reuters iliripoti kuhusu taarifa ya kijasusi ya Kenya iliyowasilishwa Bungeni ikidai kuwa zaidi ya Wakenya 1,000 walikuwa wameajiriwa kupigana kwa ajili ya Urusi. Uajiri huo ulioripotiwa ulilenga, miongoni mwa wengine, wanajeshi wa zamani na maafisa wa polisi na watu wasio na ajira, kwa ahadi za mishahara mikubwa na malipo ya ziada. Njia zilizotumika zinaripotiwa kujumuisha safari kupitia Uturuki na Falme za Kiarabu (UAE), huku njia za baadaye zikihusisha Uganda, Afrika Kusini na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo[23] .

Suala hili lilivuka mipaka ya madai ya uajiri hatari wakati mamlaka ya Kenya ilipofuatilia kesi ya usafirishaji haramu wa watu. Mnamo Februari 2026, mkurugenzi wa shirika la uajiri la Kenya alishtakiwa kwa kusafirisha Wakenya 25 kwenda Urusi kwa ajili ya unyonyaji kupitia udanganyifu. Kulingana na taarifa za upande wa mashtaka zilizoripotiwa na Reuters, waathirika watarajiwa 22 waliokolewa nchini Kenya kabla ya kuondoka, huku watatu ambao walikuwa tayari wamefika Urusi kwa mujibu wa ripoti walijikuta mstari wa mbele na wakarudi wakiwa wamejeruhiwa. Uzoefu ulioripotiwa wa waajiriwa Wakenya unaonyesha kwa nini uajiri wa kazi wa udanganyifu unaweza kuwa njia ya usafirishaji haramu wa binadamu hata wakati ofa ya awali inaonekana kuwa fursa halali ya ajira. Reuters iliripoti kwamba baadhi ya waajiriwa Wakenya kwa madai waliahidiwa ajira za kiraia na baadaye wakajikuta wamehusika katika operesheni za kijeshi[24] .

KISA CHA 2: UAJIRI WA UDANGANYIFU

“Kabla ya kuondoka Kenya, Peter na Abdallah (si majina yao halisi), walikuwa wakitafuta ajira na inaripotiwa waliajiriwa kwa kazi za ulinzi nchini Urusi.

Hali yao inaakisi mtindo mpana wa uajiri ulioripotiwa mwaka 2025–2026 ambapo wanaume wa Kenya walipewa kazi za kiraia nchini Urusi lakini baadaye walilazimishwa kujiunga na jeshi. Kwa vijana wa Kenya wanaokabiliwa na ukosefu wa ajira na fursa chache nyumbani, ahadi za ajira za nje ya nchi na mishahara mikubwa zinaweza kuwa na mvuto mkubwa. Baadhi ya walioajiriwa walilipa pesa kwa mawakala wa uajiri na kusafiri wakiwa na imani kuwa wangekwenda kufanya kazi, si kupigana vita. Baadaye, Wabunge wa Kenya walizungumzia kisa cha Peter na Abdallah, wakisema kuwa wanaume hao wawili walilazimishwa kusaini mikataba ya kijeshi baada ya kuwasili nchini Urusi[25] .

Kwa baadhi ya walioajiriwa, unyonyaji uliwekwa wazi tu baada ya kuwasili Urusi. Mmoja wa Wakenya walionusurika ,aliyehojiwa na gazeti la Washington Post alisema alilipa dola za Marekani 390 kwa kampuni ya uajiri kwa kile alichokielewa kuwa kazi ya kiraia. Alisafiri hadi St. Petersburg na Wakenya wengine ambao waliambiwa wangefanya kazi kama walinzi. Badala yake, walipitia michakato inayohusiana na uajiri wa kijeshi na baadaye kusafirishwa hadi Ukraine inayokaliwa na Urusi kwa ajili ya mafunzo.

> *Lugari, Kenya, Februari 2026. Wanafamilia wanatazama picha za mwana wao ambaye, kwa mujibu wa taarifa, alifariki akipigana vita nchini Ukraine baada ya kuajiriwa katika jeshi la Urusi. Taarifa zinaeleza kuwa baadhi ya Wakenya waliahidiwa kazi za kiraia zenye mishahara minono, lakini baadaye wakapelekwa kupigana vitani. Hali hii imeibua wasiwasi kuhusu uajiri unaofanywa kwa udanganyifu. Picha na: Brian Ongoro kupitia AFP/ Getty Images.*

Mnusurika huyo aliripoti kwamba yeye na wengine waliambiwa walipaswa kupigana vita, licha ya kutarajia ajira ya kiraia.

Inaripotiwa baadhi ya walioajiriwa walipinga na kutishiwa kukamatwa hatimaye kulazimishwa kutii. Walipopelekwa vitani, walikumbana na mabomu ya mseto, ndege zisizo na rubani (drones), mizinga na uwezekano wa kifo[26] .

Watu hawa walijaribu njia mbalimbali za kutoka mara tu walipoelewa kilichokuwa kinaendelea. Mmoja wa Wakenya walionusurika alijaribu kwa makusudi kuwafanya wasimamizi wake waamini kuwa hakuwa na afya ya akili baada ya marafiki zake kadhaa kuuawa. Alipelekwa katika hospitali ya kijeshi, ambapo hatimaye alipata simu na kuwasiliana na familia yake. Familia yake ilisaidia kuunda hadithi kwamba mke wake na watoto wake walifariki katika ajali ya gari ili aweze kuomba ruhusa ya kuondoka. Hatimaye aliweza kufika Ubalozi wa Kenya na kurejea Kenya. Uzoefu wake unaonyesha jinsi watu wanavyoweza kufanya kila wawezalo wanapokuwa wamekwama katika hali ambayo hawakukubali kuingia kwa kujua. Pia inaonyesha kwa nini usajili salama, uthibitishaji wa ofa za kazi za nje na usimamizi wa serikali kwa wafanyakazi wahamiaji ni muhimu”[27] .

HII INAWEZAJE KUHUSIANA NA KAZI YA KULAZIMISHWA?

Ni muhimu kutambua kwamba si kila raia wa kigeni anayejiunga na jeshi ni lazima awe mwathirika wa usafirishaji haramu wa binadamu au kazi ya kulazimishwa. Wasiwasi hutokea pale ambapo uajiri unahusisha udanganyifu, shinikizo au unyonyaji wa udhaifu, ukifuatiwa na unyonyaji au huduma ya kulazimishwa.

Mielekeo hii inayojitokeza inatuambia nini

Maendeleo haya yanaonyesha kwamba kazi ya kulazimishwa nchini Kenya haipaswi tena kueleweka kupitia maeneo ya jadi pekee kama vile mashamba, nyumbani, na maeneo ya ujenzi. Uajiri unazidi kuwa wa kidijitali, wa kimataifa na umeunganishwa na uchumi wa uhalifu, uhamiaji, na migogoro. Mielekeo mitatu muhimu inajitokeza:

Mbinu za uajiri zinazidi kuwa za kisasa .

Wasafirishaji haramu wa binadamu wanazidi kutumia mitandao ya kijamii, WhatsApp, matangazo ya ajira mtandaoni, mashirika ya uajiri na mitandao ya kibinafsi ili kujenga uaminifu na kuwavutia watu.

Unyonyaji unaweza kutokea mbali na mahali pa kuajiriwa.

Mtu aliyeajiriwa Nairobi anaweza kunyonywa katika kaunti nyingine ya Kenya, Ghuba, Asia, Ulaya au eneo lingine.

Kazi ya kulazimishwa inaweza kujumuisha shughuli zinazoonekana kuwa ajira au hata uhalifu.

Watu wanaweza kusafirishwa haramu na kuajiriwa katika kazi za nyumbani, kilimo, unyonyaji wa ngono, ulaghai mtandaoni au, katika visa vinavyoibuka, shughuli zinazohusiana na maswala ya kijeshi. Maswali muhimu ni jinsi mtu alivyoajiriwa kujiunga na kazi, ikiwa alikubali kwa hiari na bila kushinikizwa, nini kilitokea baada ya kuajiriwa, na kama anaweza kukataa au kuondoka kwa usalama.

UJUMBE MUHIMU

Kuwa macho! Vituo vya ulaghai na kuajiriwa kwenye vita si "fursa za ajira."

Mitandao ya uhalifu inaongeza matumizi ya uajiri wa udanganyifu ili kuhamisha watu kwenye vituo vya ulaghai, ambapo wengine hulazimishwa kufanya ulaghai mtandaoni kupitia vitisho, kuwafungia, madeni na ukatili. Vilevile, watu wanaweza kuajiriwa kwa udanganyifu au kulazimishwa kuingia katika migogoro ya silaha na shughuli nyingine za kihalifu.

Biblia inahimiza kulinda watu walio katika mazingira magumu dhidi ya madhara na kuhakikisha kwamba wale wanaokabiliwa na taabu wanatendewa kwa uangalifu na haki.

Maandiko ya Biblia: *Wapendeni dhaifu na yatima; haki ya maskini na wahitaji. Waokoe dhaifu na wahitaji; waokoe mkononi mwa wabaya."*

Zaburi 82:3–4

Qur'ani inahimiza kuthibitisha taarifa kabla ya kuchukua hatua juu yake, na hivyo kusaidia kuzuia taarifa zisizo za kweli kusababisha madhara yasiyo ya haki kwa wengine.

Maandiko ya Kiislamu: *Enyi mlioamini! Mtu mwovu akileta kwenu habari, ithibitisheni, msije mkaumiza watu bila kujua…"*

Qur'ani 49:6

Mahabharata inaakisi kanuni ya kuheshimu utu na ustawi wa wengine. Mafundisho hayo yanahimiza jamii kumtendea kila mtu kwa heshima na kumlinda dhidi ya unyanyasaji.

Mafundisho ya Kihindu: *"Mtu asimfanyie mwenzake kile ambacho yeye mwenyewe hakipendi."*

Mahabharata, 5.1517

WITO WA KUCHUKUA HATUA

Serikali lazima iimarisha na kutekeleza kanuni zilizopo kuhusu uajiri na uhamiaji wa wafanyakazi

> *Nakuru, Kenya, Februari 2023. Mfanyakazi anakata maua ya waridi ndani ya nyumba ya kilimo cha maua huko Njoro. Kenya ni mojawapo ya nchi zinazozalisha maua mengi yanayokatwa na kuuzwa, huku sehemu kubwa ikisafirishwa kwenda masoko ya Ulaya. Kumekuwa na madai ya unyonyaji wa wafanyakazi wanawake katika sekta ya maua. Picha na:James Wakibia kupitia SOPA Images/LightRocket/Getty Images.*

Ni nini kinachosababisha kazi ya kulazimishwa?

Kazi ya kulazimishwa huongezeka pale ambapo udhaifu hukutana na fursa ya unyonyaji. Taabu za kiuchumi, ukosefu wa ajira, msongo wa hali ya hewa, kuacha shule, uhamiaji usio salama, kazi zisizo rasmi, ukaguzi dhaifu wa kazi, kuuzoea kijamii, ufisadi, na huduma duni huungana kuunda mazingira ambayo wanyonyaji wanaweza kudhibiti kazi za watu.

Sababu kuu

UMASKINI NA UKOSEFU WA AJIRA: Watu wanapokuwa na kipato kidogo au hawawezi kupata kazi za heshima, wanaweza kukubali kazi bila kuangalia kwa makini masharti au kujadiliana kuhusu haki zao. Hii inaweza kuongeza udhaifu wao kwa masharti ya kazi yasiyo ya haki au ya kulazimishwa.

Mfano: Kijana kutoka Kakamega ambaye amekuwa bila ajira kwa miezi kadhaa anaweza kukubali kazi katika mgahawa huko Kilifi baada ya kuahidiwa mshahara mzuri. Anapowasili, mwajiri anaweza kumlipa kiasi kidogo sana kuliko kilichokubaliwa, kuzuia malipo na kusisitiza kwamba mfanyakazi aendelee kufanya kazi kwa sababu hana mahali pengine pa kwenda.

ATHARI ZA MABADILIKO YA TABIANCHI NA KUHAMA KWA WATU: Ukame, mafuriko na mashinikizo mengine ya tabianchi yanaweza kuharibu njia za maisha na kuwalazimisha watu kuhama wakitafuta chakula, kipato na usalama. Familia zilizohama zinaweza kuwa na rasilimali, nyaraka, mitandao ya kijamii au fursa chache za ajira, na hivyo kuongeza udhaifu wao kwa unyonyaji.

Mfano: Familia iliyoathiriwa na ukame mrefu kaskazini mwa Kenya inaweza kuhamia kwenye kituo cha mjini kama Isiolo au Nairobi kutafuta kazi. Bila kipato thabiti au makazi, mwanafamilia anaweza kukubali kazi ya nyumbani, ya muda au ya kilimo isiyolipwa vizuri ambapo mshahara unacheleweshwa au saa za kazi ni nyingi kupita kiasi.

UKAGUZI HAFIFU WA MAZINGIRA YA KAZI: Wakati ukaguzi wa ajira ni mdogo, hasa katika maeneo ya kazi yasiyo rasmi, ya nyumbani na yasiyofikika kwa urahisi, waajiri wanaweza kukiuka haki za wafanyakazi bila kugunduliwa au kuwajibishwa. Wafanyakazi wanaweza kukabiliwa na saa ndefu za kazi, mishahara isiyolipwa, mazingira yasiyo salama au vikwazo vinavyowazuia kuacha kazi.

Mfano: Mfanyakazi wa nyumbani anayeishi nyumbani kwa mwajiri anaweza kufanya kazi kuanzia asubuhi na mapema hadi usiku sana, akapokea mshahara mdogo au asipewe kabisa na asiwe na fursa ya mara kwa mara ya kuonana na maafisa wa ajira. Kwa sababu mahali pa kazi ni nyumba ya kibinafsi, ukiukaji wa sheria za ajira unaweza kubaki siri na kuwa mgumu kushughulikia.

UFISADI NA HUDUMA DUNI: Ufisadi unaweza kudhoofisha utekelezaji wa sheria za ajira na kuwaruhusu waajiri au wapatanishi wanaokiuka haki za wafanyakazi kuepuka kuwajibika. Wakati huo huo, upatikanaji mdogo wa msaada wa kisheria, ulinzi wa kijamii, mifumo ya kuripoti na huduma za ajira unaweza kuwaacha wafanyakazi bila njia halisi za kutafuta msaada.

Mfano: Mfanyakazi wa ujenzi wa kawaida ambaye mshahara wake umezuiwa anaweza kuripoti suala hilo lakini akapata shida kupata msaada wa wakati unaofaa kwa sababu ya huduma chache za ajira. Ikiwa mwajiri au mpatanishi atatumia uhusiano wa kibinafsi kuepuka uwajibikaji, mfanyakazi anaweza kuhisi kuwa kuripoti ukiukaji huo hakutaleta hatua yoyote ya maana.

UHAMIAJI USIO SALAMA: Kuhamia kaunti au nchi nyingine kwa ajili ya ajira kunaweza kuongeza hatari wakati wafanyakazi hawana mikataba iliyothibitishwa, taarifa za kuaminika au upatikanaji wa huduma za usaidizi. Ada za kuajiriwa, madeni, masharti yasiyo wazi ya ajira, kuzuiliwa kwa nyaraka na upweke vinaweza kufanya iwe vigumu kwa wafanyakazi kupinga hali zisizo za haki.

Mfano: Mfanyakazi Mkenya anasafiri kwenda Ghuba baada ya kuahidiwa kazi ya nyumbani yenye mshahara mzuri. Alipofika, mshahara anaolipwa ni mdogo kuliko ule alioahidiwa, pasipoti ya mfanyakazi inachukuliwa na anahitajika kufanya kazi kwa saa mengi sana. Kuwa mbali na familia na kutofahamu huduma za usaidizi zinazopatikana kunaweza kufanya iwe vigumu kutafuta msaada.

> *Kajiado, Kenya, Agosti 2025. Watu wanahudumia mifugo yao katika eneo lililoathiriwa na ukame. Mabadiliko ya tabianchi na mvua zisizotabirika zimeongeza ukame katika maeneo mbalimbali nchini Kenya, na kuathiri kilimo, upatikanaji wa maji na maisha ya watu. Kupungua kwa vyanzo vya maji kunaongeza changamoto kwa jamii zinazotegemea ufugaji ili kujipatia riziki. Picha na: Gerald Anderson kupitia Anadolu/Getty Images.*

UJUMBE MKUU

Umaskini na udhaifu havipaswi kamwe kuwa kibali cha kuwatumia watu vibaya.

Umaskini, ukosefu wa ajira, uhamiaji usio salama, madeni, ubaguzi, ukosefu wa kazi za heshima na ulinzi dhaifu vinaweza kuwafanya watu kuwa hatarini zaidi kwa ajili ya kazi ya kulazimishwa, huku wanyonyaji wakichukua fursa ya hali hizi kwa ajili ya faida na udhibiti.

Biblia inatoa wito wa haki isiyowabagua watu kwa sababu ya umaskini au udhaifu. Inaonya dhidi ya kuwanyanyasa watu wenye rasilimali chache na inasisitiza uwajibikaji kwa wale wanaonyonya au kuwatwika wengine kile ambacho ni chao kihalali.

Maandiko ya Biblia: *"Usimnyang'anye maskini haki yake kwa sababu ni maskini; kwa maana Bwana atapigania kesi yake, naye atatoza uhai kwa uhai wa wale wanaomnyang'anya."*

Methali 22:22-23

Qur'ani inahimiza usawa na ridhaa ya kweli kama kanuni muhimu katika miamala ya kiuchumi. Inakataa kuchukua mali ya mtu mwingine kupitia udanganyifu au shinikizo.

Maandiko ya Kiislamu: *"Enyi mlioamini, msiitumie mali ya wenzanyu kwa njia ya uhalifu, isipokuwa katika biashara yenye idhini yenu kwa pamoja…"*

Qur'ani 4:29

Mafundisho ya Kihindu yanahimiza jamii kuheshimu mali na riziki ya mtu mwingine na yanakataa kuwanyanyasa wengine kwa manufaa binafsi.

Maandiko ya Kihindu: *"Mtu asichukue kile kinachomilikiwa na mwingine."*

Manusmriti 8.316

WITO WA HATUA

Washikadau lazima wapambe upatikanaji wa ajira yenye heshima, ulinzi wa kijamii na washirikiane kwa karibu na jamii na waliokolewa ili kubaini na kuadhibu vitendo vya unyonyaji.

Matokeo yake ni yapi?

Kazi ya kulazimishwa inaweza kusababisha madhara makubwa na ya kudumu kwa walioathirika, familia, jamii na uchumi kwa ujumla. Walioathirika wanaweza kupata majeraha ya kimwili, kiwewe cha kisaikolojia, kupoteza kipato, madeni, kutengwa kijamii, kupoteza heshima na ugumu wa kujenga upya maisha yao baada ya unyonyaji. Familia zinaweza kupoteza chanzo muhimu cha mapato na kukabiliwa na mzigo wa ziada wa malezi na kifedha, huku watoto wakiondoka shuleni au kuathiriwa zaidi na unyonyaji.

Jamii zinaweza kukumbana na ongezeko la umaskini, kutoaminiana, kutengana kwa familia na hali ya kawaida ya unyanyasaji wakati unyonyaji unaruhusiwa. Kwa ngazi ya kiuchumi, kazi ya kulazimishwa huwanyima watu mishahara ya haki na ajira nzuri, huwezesha biashara na mitandao ya uhalifu kunufaika kutokana na unyonyaji, hudhoofisha viwango vya ajira na hupunguza tija. Kwa ngazi ya kijamii, hudhoofisha heshima kwa haki za binadamu na utawala wa sheria na inaweza kuendeleza mizunguko ya umaskini, ukosefu wa usawa na unyonyaji kwa vizazi na vizazi.

UNYANYASAJI WA KIMWILI NA KINGONO: Kazi ya kulazimishwa inaweza kuwaweka watu katika hatari ya kupigwa, unyanyasaji wa kingono, vitisho, unyanyapaa na aina nyingine za ukatili. Mtu anapokuwa anategemea mtu anayesimamia kazi yake kwa chakula, makazi, pesa au ruhusa ya kuondoka, anaweza kuhisi hana njia salama ya kupinga au kuripoti unyanyasaji huo.

MAANA YAKE KATIKA MAISHA YA KILA SIKU: Mtu anayeondoka nyumbani kutafuta kazi anaweza kuishia kupigwa, kubemegwa kingono au kutishiwa na yule yule mtu aliyemuahidi kazi. Kwa sababu wanaogopa kupoteza chanzo chao pekee cha chakula, makazi au mapato, au wanaogopa kitakachotokea wakijaribu kuondoka, wanaweza kukaa kimya. Madhara hayaishi mtu anapooka; majeraha, hofu na aibu vinaweza kubaki kwa muda mrefu.

KIWEWE NA UPWEKE: Kazi ya kulazimishwa inaweza kuwafanya watu wajisikie wakiwa na hofu, hawana msaada, wana aibu na wako peke yao.Saa nyingi za kazi, vitisho, matusi, ukatili na kutengwa na familia vinaweza kumfanya mtu apoteze kujiamini na aache kuamini wengine.

MAANA YAKE KATIKA MAISHA YA KILA SIKU: Fikiria mwanamke kijana kutoka wilaya ya vijijini anayehamia Nairobi au nchi nyingine kwa ajili ya kazi. Anaweza kuacha kupiga simu nyumbani kwa sababu anaogopa mwajiri wake atafanya nini akizungumza kuhusu hali yake. Baada ya miezi kadhaa ya kupigwa kelele, kutishiwa au kudhibitiwa, anaweza kuanza kuamini kwamba hakuna mtu atakayemsaidia. Hata baada ya kurudi nyumbani, anaweza kuwaepuka watu, kupata ugumu kuzungumzia kilichotokea au kupata shida kumwamini mwajiri mwingine. Hali hii inaweza pia kuathiri familia. Wanafamilia wanaweza kuuliza kimakosa, *"Kwa nini hukondoka tu?"* bila kuelewa kwamba mtu huyo huenda alikuwa ametiwa hofu, alikuwa akifuatiliwa kwa karibu, hakuwa na pesa, au alizuiliwa kiholela kutoroka.

KUACHA SHULE: Kazi ya kulazimishwa inaweza kuwatoa watoto na vijana shuleni, katika fursa za kujifunza na fursa nyinginezo. Mtoto anapotumia sehemu kubwa ya siku akifanya kazi, anaweza kuchoka sana kuhudhuria shule, kufanya kazi za nyumbani, au kuendana na watoto wengine. Katika jamii ambapo watoto huchukuliwa kufanya kazi za nyumbani, kazi za kilimo, malisho au shughuli nyingine za kutengeneza kipato kwa sababu familia zao zinateseka kifedha, mtoto anaweza kuanza kwa kukosa shule kwa siku chache ili kusaidia familia. Ikiwa hali hiyo itaendelea, mtoto anaweza kuacha kabisa kuhudhuria shule. Mtoto anapoanza kupata kipato au kuwa tegemezi la mwajiri kwa chakula na makazi, kurudi shuleni kunaweza kuwa vigumu zaidi.

MAANA YAKE KATIKA MAISHA YA KILA SIKU: Mzazi anaweza kufikiri, *"Angalau mtoto wangu amepata kazi na analeta kitu nyumbani."* Lakini ikiwa mtoto anafanya kazi kuanzia asubuhi hadi usiku, kipato cha muda mfupi kinaweza kupatikana kwa gharama ya elimu yake. Mtoto anayeacha shule akiwa na umri wa miaka 13 au 14 ili kufanya kazi anaweza baadaye kuwa na fursa chache badae na anaweza kutegemea kazi za malipo duni na zisizo salama. Hii inaweza kuendeleza mzunguko uleule wa umaskini uliomlazimisha mtoto kuanza kufanya kazi tangu mwanzo.

DENI NA UPOTEVU WA KIPATO: Kazi ya kulazimishwa inaweza kumfanya mtu kuwa maskini zaidi. Wafanyakazi wanaweza kuahidiwa mshahara mzuri lakini wakapokea malipo kidogo au wasilipwe kabisa. Wengine wanaweza kuambiwa kwamba lazima kwanza walipe ada za uajiri, gharama za usafiri, mikopo au madeni mengine kabla ya kuhurusiwa kuondoka.

MAANA YAKE KATIKA MAISHA YA KILA SIKU: Mtu anaweza kuondoka nyumbani akitarajia kupata KSh 30,000 kwa mwezi na kutumia pesa hizo kulipia ada za shule, kodi, chakula au mkopo. Badala yake, mwajiri anaweza kuzuia mshahara au kuendelea kukatwa pesa ili kulipa madeni. Baada ya miezi kadhaa, mfanyakazi hana chochote cha kutuma nyumbani na anaweza hata kuwa na deni kubwa zaidi. Familia pia huathirika. Ada za shule huenda zisilipwe, kodi huenda ikachelewa kulipwa, mikopo huenda isirejeshwe na familia huenda ikalazimika kukopa tena. Mtu huyo alienda kufanya kazi ili kuepuka umaskini lakini anamaliza akiwa amezama zaidi katika umaskini.

> *Nyanza, Kenya, Julai 2022. Mwanamke akiwa amembeba mtoto wake mdogo mgongoni anafanya kazi katika eneo la kusindika mawe yenye dhahabu katika kijiji cha wachimbaji. Uchimbaji mdogo wa dhahabu unawapatia maelfu ya watu riziki magharibi mwa Kenya, lakini shughuli nyingi katika sekta hii hazijasajiliwa rasmi. Matumizi ya kemikali hatari katika uchakataji wa dhahabu yanahatarisha afya za wafanyakazi, jamii zinazowazunguka na mazingira. Picha na: James Wakibia kupitia SOPA Images/LightRocket/Getty Images.*

UJUMBE MKUU

Linda, rejesha na jenga upya maisha ya walionusurika, walioathiriwa na kazi ya kulazimishwa

Kazi ya kulazimishwa inaweza kuacha madhara ya kudumu ya kimwili, kisaikolojia, kijamii na kiuchumi, ikiwemo kiwewe, majeraha, kupoteza kipato, madeni, kutengana kwa familia, unyanyapaa na kupoteza heshima. Watu wanaotoroka unyonyaji wanaweza pia kukabiliwa na ugumu wa kupata haki, huduma za afya, makazi salama, maisha ya kujitegemea na usaidizi wa kurejea katika jamii.

Biblia inawahimiza watu kuwalinda wale walio katika hatari ya kutendewa dhuluma na kupinga udhalimu. Funzo hili ni wito wa kusema ukweli wakati haki za watu zinapokiukwa na kuchukua hatua kuzuia unyanyasaji.

Maandiko ya Biblia: *"Witeteeni wadhaifu na wasio na baba, mtetee haki ya maskini na wanyonge. Waokoleeni wadhaifu na wenye haja; waokoleeni mkononi mwa wabaya"*

Zaburi 82:3-4; NIV

Qur'ani inahimiza jamii kuwa na huruma na kusimama pamoja na watu wanaopitia masaibu.

Maandiko ya Kiislamu*: Mtume alisema: "Yeyote anayemwondolea muumini moja ya shida za dunia hii, Allah atamwondolea moja ya shida za Siku ya Mwisho."*

Hadithi, Sahih Muslim 2699

Bhagavad Gita inaangazia umuhimu wa kufanya yaliyo sawa na kutenda kwa ajili ya ustawi wa wengine. Mafundisho hayo yanahimiza watu binafsi na jamii kuchukua hatua chanya ili kuwalinda watu dhidi ya madhara.

Mafundisho ya Kihindu: *"Hakuna anayefanya mema atakayepata mwisho mbaya."*

Bhagavad Gita 6:40

WITO WA KUCHUKUA HATUA:

Wajibu watekelezaji wanapaswa kufanya ulinzi, utunzaji na usaidizi unaomlenga mwathiriwa upatikane kwa urahisi kwa waathiriwa wa kazi ya kulazimishwa

Hadithi za uongo na dhana potofu kuhusu kazi ya kulazimishwa

Hadithi za kubuni na dhana potofu zinazoendelea kuhusu kazi ya kulazimishwa zinaweza kuficha hali halisi na ukubwa wa tatizo na kudhoofisha juhudi za kuzuia na kulishughulikia. Uelewa potofu kuhusu kile kinachounda kazi ya kulazimishwa unaweza kusababisha kuachiliwa huru kwa vitendo vya unyonyaji na kuwazuia wafanyakazi walioathirika kutafuta msaada. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wana jukumu muhimu la kuongeza uelewa, kupinga imani na desturi hatari, na kusaidia jamii kutambua na kukabiliana na kazi ya kulazimishwa.

DHANA POTOFU YA 1: "Kazi ya kulazimishwa inamaanisha mtu amefungiwa mahali flani au amefungwa kwa minyororo."

Ukweli: Kazi ya kulazimishwa haihitaji mtu afungiwe kimwili. Kwa hali ya kawaida mtu anaweza kuwa na uwezo wa kuondoka mahali pa kazi lakini asiweze kufanya hivyo kwa sababu ya vitisho, deni, mishahara iliyokatwa, nyaraka zilizochukuliwa, hofu ya ukatili, vitisho dhidi ya wanafamilia au adhabu nyingine.

DHANA POTOFU YA 2: "Ikiwa mtu alikubali kuchukua kazi, haiwezi kuwa ajira ya kulazimishwa."

Ukweli: Kukubali kazi mwanzoni hakumaanishi moja kwa moja kwamba kazi inayoendelea ni ya hiari. Mtu anaweza kukubali kazi kwa sababu alidanganywa kuhusu kazi yenyewe, mshahara au mazingira yake na baadaye agundue kuwa hawezi kuondoka bila kukabiliwa na adhabu.

DHANA POTOFU YA 3: "Ikiwa mtu analipwa, haiwezi kuwa kazi ya kulazimishwa."

Ukweli: Malipo hayamaanishi moja kwa moja kwamba kazi ni ya hiari**.** Mtu anaweza kupokea mshahara na bado akawa anafanya kazi ya kulazimishwa ikiwa anafanya kazi chini ya tishio au adhabu na hawezi kuondoka kwa uhuru. Kinyume chake, kuzuia malipo kunaweza kuwa njia ya kulazimisha mtu anapo tumika kumfanya mtu aendelee kufanya kazi.

DHANA POTOFU YA 4: "Ni waajiri pekee wanaoweza kulazimisha kazi ya kulazimishwa."

Ukweli: Kazi ya kulazimishwa inaweza kutolewa na watu binafsi, mashirika ya kuajiri, waajiri, mitandao ya uhalifu, madalali na, katika baadhi ya hali, mamlaka za serikali. Pia inaweza kutokea katika hatua mbalimbali za mchakato wa kuajiri na ajira.

DHANA POTOFU YA 5: "Kazi ya kulazimishwa hufanyika tu katika biashara haramu au za siri."

UKWELI: Kazi ya kulazimishwa inaweza kutokea katika sekta rasmi na zisizo rasmi na katika sekta nyingi. Hivyo basi, inaweza kutokea katika kazi za nyumbani, kilimo, uvuvi, ujenzi, viwanda, ukarimu, uchimbaji madini, usafiri, biashara zisizo rasmi na ajira zinazofanywa na wahamiaji.

DHANA POTOFU YA 6: "Kazi ya kulazimishwa ni sawa na usafirishaji haramu wa binadamu na utumwa wa kisasa."

UKWELI: Dhana hizi zina uhusiano wa karibu lakini si sawa kabisa. Kazi ya kulazimishwa inahusu hasa kazi au huduma inayotolewa kwa nguvu na bila ridhaa halisi ya hiari. Usafirishaji haramu wa binadamu ni kosa pana zaidi linalohusisha vitendo maalum, mbinu na kusudi la unyonyaji, ambapo kazi ya kulazimishwa ni moja ya madhumuni yanayo husiana na usafirishaji huo.

DHANA POTOFU YA 7: "Mwathirika anawajibika kwa kiasi fulani kwa sababu alipaswa kuwa na ufahamu zaidi."

UKWELI: Wajibu wa kazi ya kulazimishwa uko kwa mtu au watu wanaotumia nguvu na unyonyaji—siyo kwa mtu anayenyonywa.

UJUMBE MKUU

Chunguza upya desturi za kitamaduni zinazohalalisha unyonyaji

Matendo hatarishi yanaweza kufanywa yaonekane kuwa ya kawaida kama desturi, mtazamo au tabia ya kijamii, jambo linalofanya kazi ya kulazimishwa kuwa ngumu kutambua na kupinga. Jamii, wazee, wazazi, viongozi wa dini na viongozi wa mitaa wana jukumu la pamoja la kuchunguza desturi zinazoweza kuhusisha kulazimishwa, unyonyaji, ajira ya watoto, deni au kunyimwa kwa mtu haki ya kuchagua kazi na kuacha.

Biblia inawahimiza watu kutilia shaka desturi zenye madhara na kuchagua matendo kulingana na yaliyo sahihi badala ya kufuata tu desturi zinazakubalika. Andiko hili linawaonya jamii kwamba tabia zenye madhara hazipaswi kuchukuliwa kuwa za kawaida kwa sababu tu zimeenea au zimekuwepo kwa muda mrefu.

Maandiko ya Biblia: *"Msijifananishe na ulimwengu huu, bali mgeuke kwa kufanywa upya kwa nia zenu; mtaweza kutambua mapenzi ya Mungu—mapenzi yake yaliyo mema, yanayompendeza, na yaliyo kamilifu."*

Warumi 12:2

Qur'ani inapinga dhana kwamba utamaduni au kukubalika kwa jamii kunahalalisha tabia zenye madhara.

Maandiko ya Kiislamu: *"Na wanapofanya uchafu, husema, 'Tuliwakuta baba zetu wakiifanya, na Allah ametuamrisha kuifanya.' Sema, 'Hakika, Allah haamrishi uchafu.'*

Qur'ani 7:28

Mafundisho ya Kihindu yanawahimiza watu kutafakari iwapo matendo ni sahihi kimaadili badala ya kuyakubali kwa sababu tu ni ya jadi au yanafanywa na wengi.

Mafundisho ya Kihindu: *"Hivyo basi, na maandiko yawe mamlaka yako katika kuamua kile kinachopaswa kufanywa na kile kisichopaswa kufanywa."*

Bhagavad Gita 16:24

WITO WA KUCHUKUA HATUA:

Zungumza dhidi ya desturi hatarishi zinazonyonya au kudhibiti wengine.

> *Nairobi, Kenya, Aprili 2023. Mafundi wa vyuma wanaendelea na kazi katika eneo la Mathare kabla ya Siku ya Wafanyakazi Duniani. Shughuli za kiufundi na biashara ndogo ndogo, zikiwemo kazi za vyuma, ukarabati wa magari na ushonaji, zinasaidia familia kujipatia kipato. Picha na: Gerald Anderson kupitia Anadolu Agency/ Getty Images.*

NAIRO
POCHI
0705509313

Sehemu B:

SHERIA, MAPENGO NA FURSA

> Nairobi, Kenya, Novemba 2025. Mvutaji wa mkokoteni anaelekea sokoni kuchukua mazao ya kilimo ili kuyasafirisha katika maeneo mbalimbali ya jiji. Sekta isiyo rasmi ya jua kali nchini Kenya inajumuisha kazi za kuvuta mikokoteni, ufundi wa vyuma, ukarabati wa vifaa, urejelezaji wa taka na biashara ndogo ndogo. Hata hivyo, wafanyakazi katika sekta hii wanaweza kukabiliwa na mazingira magumu ya kazi na ukosefu wa ulinzi wa kutosha wa haki zao za kazi. Picha na:Boniface Muthoni kupitia SOPA Images/LightRocket/Getty Images.

MFUMO WA KISHERIA WA KENYA KUHUSU KAZI YA KULAZIMISHWA

Kenya ina msingi thabiti wa kisheria wa kukabiliana na kazi ya kulazimishwa, lakini mfumo bado umegawanyika na mapengo katika utekelezaji yanaendelea kuzuia uzuiaji, utambuzi, ulinzi na uwajibikaji. Kimataifa, Kenya imethibitisha Mkataba ya ILO wa Kazi ya Kulazimishwa, 1930 (Na. 29) na Mkataba ya Kuondoa Kazi ya Kulazimishwa, 1957 (Na. 105), pamoja na Mikataba ya ILO kuhusu Umri wa Chini na Aina Mbaya Zaidi za utumikishaji wa Watoto (Namba 138 na 182). Kenya pia imethibitisha Mkataba wa Umoja wa Mataifa dhidi ya Uhalifu wa Kimataifa ulioandaliwa na Itifaki yake ya Kuzuia, Kukandamiza na Kuadhibu Usafirishaji Haramu wa Binadamu, ambayo inatoa mfumo muhimu wa kukabiliana na usafirishaji haramu kwa ajili ya kazi ya kulazimishwa na aina nyingine za unyonyaji[28] .

Hata hivyo, Kenya bado haijaithibitisha Itifaki ya mwaka 2014 ya Mkataba wa ILO Na. 29 (P029), ambayo inahitaji hasa hatua imara zaidi za kuzuia, kulinda, kurekebisha na kutekeleza sheria. P029 bado ni kipaumbele kilichotambuliwa cha kuridhia chini ya Ramani ya Nchi ya Muungano 8.7 ya sasa ya Kenya. Kenya pia bado haijaridhia Mkataba wa ILO Na. 189 kuhusu Kazi zenye staha kwa Wafanyakazi wa Nyumbani au Mkataba Na. 190 kuhusu Unyanyasaji na Uonevu, yote mawili ambayo yanahusiana hasa na kulinda wafanyakazi wa nyumbani na kushughulikia mazingira ya kazi yenye unyanyasaji[29] .

Katika ngazi ya kikanda, Kenya imefungwa na Mkataba wa Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu, Mkataba wa Afrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto (ACRWC) na Itifaki ya Maputo kuhusu Haki za Wanawake barani Afrika. Mkataba wa Afrika wa Haki za Mtoto (ACRWC) ni muhimu hasa kwa sababu Kifungu cha 15 kinahitaji ulinzi wa watoto dhidi ya unyonyaji wa kiuchumi na kazi hatarishi katika sekta rasmi na zisizo rasmi, huku Kifungu cha 29 kikihitaji hatua dhidi ya usafirishaji haramu wa watoto na matumizi ya watoto katika uombaji. Kenya ilithibitisha Itifaki ya Maputo mwaka 2010, ikitoa wajibu wa ziada unaohusiana na ulinzi wa wanawake na wasichana dhidi ya unyonyaji na desturi hatarishi[30] .

Katika ngazi ya Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Sera ya Uhamiaji wa Ajira ya EAC inatoa fursa ya kikanda ya kuimarisha utawala na ulinzi wa wafanyakazi wahamiaji, ingawa sera hiyo imekuwa katika hatua za utungaji badala ya kufanya kazi kama chombo maalum cha kazi ya kulazimishwa[31] . Jambo la muhimu, kwa sasa hakuna mkataba maalum wa kanda ya Afrika inayoshughulikia kazi ya kulazimishwa inya olingana na ILO P029; hali hii inafanya utekelezaji madhubuti wa mifumo iliyopo ya haki za binadamu, ulinzi wa mtoto, usafirishaji haramu wa binadamu na ajira kuwa muhimu hasa.

Sheria na mifumo mikuu ya kitaifa

Katiba ya Kenya (2010)

Kifungu cha 30 kinakataza wazi utumwa na utumishi wa kulazimishwa na kinasema kwamba hakuna mtu atakayelazimishwa kufanya kazi kwa nguvu. Hii inaweka kazi ya kulazimishwa kama suala la msingi la haki na inatoa msingi wa kikatiba kwa ajili ya kuzuia, kulinda na uwajibikaji.

Sheria ya Ajira, 2007

Sheria hii inapiga marufuku kazi ya kulazimishwa au ya lazima na inatoa mfumo mkuu wa kisheria wa ajira kwa ajili ya kuwalinda wafanyakazi, ikiwa ni pamoja na masharti yanayohusu mikataba, mishahara, mazingira ya kazi na ukaguzi wa ajira. Inatoa msingi muhimu kwa maafisa wa ajira kutambua na kukabiliana na mbinu za unyonyaji kazini.

Sheria ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu, 2010

Sheria hii inaharamisha usafirishaji haramu na inaweka mfumo wa kuzuia, kushtaki na kuwalinda waathiriwa. Kwa kuwa kazi ya kulazimishwa ni mojawapo ya madhumuni ambayo watu wanaweza kusafirishwa kinyume cha sheria, Sheria hii ni sehemu muhimu ya jibu la Kenya kupigana vita dhidi ya kazi ya kulazimishwa. Hata hivyo, Ripoti ya 2025 ya Marekani kuhusu Usafirishaji Haramu wa Binadamu ilibainisha udhaifu unaoendelea katika utekelezaji, ikiwa ni pamoja na mapungufu katika data ya kitaifa ya usafirishaji haramu na uratibu.

Mpango wa Utekelezaji wa Kenya wa Alliance 8.7 wa Mwaka 2025–2030

Unatoa mwongozo muhimu wa kitaifa wa kukabiliana na kazi ya kulazimishwa, biashara haramu ya binadamu, utumwa wa kisasa na ajira ya watoto. Kuhusu kazi ya kulazimishwa, mpango huu unaainisha vipaumbele vitano muhimu: kuanzisha mfumo wa kitaifa wa kukusanya, kuhifadhi na kusimamia takwimu na taarifa kuhusu kazi ya kulazimishwa; kuimarisha ukaguzi wa maeneo ya kazi katika sekta zilizolengwa; kuongeza uwajibikaji wa mashirika binafsi ya kutafuta na kuajiri wafanyakazi; kuandaa sera za kukabiliana na kazi ya kulazimishwa; na kuridhia Itifaki ya Mwaka 2014 ya Mkataba wa Shirika la Kazi Duniani (ILO) kuhusu Kazi ya Kulazimishwa (P029).

Mapengo katika utekelezaji wa sheria na sera

Sehemu hii inaangazia mapengo muhimu katika mfumo wa kisheria, kisera na utekelezaji wa Kenya wa kushughulikia kazi ya kulazimishwa na imetambua fursa halisi za utetezi. Inalenga hatua ambazo viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kuchukua ili kuishawishi serikali kuimarisha sera, kuboresha utekelezaji na uratibu na kuhakikisha uwajibikaji mkubwa zaidi kwenye kazi ya kulazimishwa.

Jedwali 3: Mapengo katika sheria na utekelezaji wa sera

Sheria / Nyaraka ya kisheria	Mapengo / changamoto muhimu	Suluhisho za utetezi zilizopendekezwa
Katiba ya Kenya, 2010 – Kifungu cha 30: Utumwa, utumishi na kazi ya kulazimishwa Kifungu cha 30 kinatoa ulinzi wa msingi wa haki kwa kusema kwamba hakuna mtu atakayeshikiliwa katika utumwa au utumishi na kwamba hakuna mtu atakayelazimishwa kufanya kazi ya kulazimishwa.	Marufuku ya kikatiba ni pana, lakini Kenya haina sera maalum ya kushughulikia kazi ya kulazimishwa.	• Hamasisha elimu ya umma na ufahamu wa kisheria imara kuhusu Kifungu cha 30, hasa miongoni mwa wafanyakazi, jamii, viongozi wa dini, maafisa wa ajira na wahudumu wa mstari wa mbele. • Tengeneza ujumbe wazi wa utetezi na mapendekezo ya kisera yanayoiomba Wizara ya Kazi na Ulinzi wa Jamii kukamilisha na kupitisha Sera ya Kitaifa ya Kazi ya Kulazimishwa na Mpango wa Utendaji.
Sheria ya Ajira, 2007 – Kifungu cha 4: Marufuku dhidi ya kazi ya kulazimishwa Kifungu cha 4 kinamzuia mtu yeyote kutumia au kusaidia mtu mwingine katika kuajiri, usafirishaji haramu au matumizi ya kazi ya kulazimishwa.	Sheria inatoa marufuku ya moja kwa moja, lakini changamoto za utetezi ni pamoja na uelewa mdogo wa kisheria na utekelezaji mdogo wa kifungu hicho. Adhabu ya juu kabisa iliyoko ni ya kiwango cha chini ikilinganishwa na aina nzito ya kazi za kulazimishwa zilizopangwa.	• Himiza mapitio ya Kifungu cha 4 na adhabu zinazohusiana ili kuhakikisha kuwa vikwazo ni vya kutosha kuweka kizuizi kwa uhalifu wa kazi ya kulazimishwa na vina uwiano na makosa makubwa ya kazi ya kulazimishwa. • Himiza ukaguzi maalum wa ajira katika sekta na maeneo ya kazi yenye hatari kubwa ya ajira ya kulazimishwa, ikiwemo kazi za nyumbani,kilimo, ujenzi,huduma kwa wageni na kazi zisizo rasmi.
Sheria ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu, 2010 – kazi ya kulazimishwa kama unyonyaji Sheria inaeleza kuwa unyonyaji unajumuisha utumwa, desturi zinazofanana na utumwa, utumwa wa kulazimishwa, kazi ya kulazimishwa, ajira ya watoto na unyonyaji wa kingono, miongoni mwa mengine.	Sheria hii inatoa mwitikio muhimu unaohusiana na usafirishaji haramu, lakini kazi ya kulazimishwa si kila mara hutokea kupitia usafirishaji haramu. Hii inaleta hitaji la uelewa thabiti zaidi wa utofauti na uhusiano kati ya kazi ya kulazimishwa, usafirishaji haramu na aina nyingine za unyonyaji.	• Himiza mwongozo thabiti na mafunzo kuhusu kutofautisha kati ya kazi ya kulazimishwa na usafirishaji haramu wa binadamu, huku ukitambua hali ambapo mambo haya mawili yanakutana. • Tetea uboreshaji wa ukusanyaji na uchapishaji wa data zilizogawanywa kwa undani kuhusu kesi za kazi ya kulazimishwa, uchunguzi, mashtaka, hukumu na msaada kwa waliokolewa.
Sheria ya Mamlaka ya Ajira ya Kitaifa, 2016 Inaanzisha Mamlaka ya Kitaifa ya Ajira na kutoa mfumo wa kitaasisi wa usimamizi wa ajira, ikiwa ni pamoja na huduma za ajira na hifadhidata ya watu wanaotafuta ajira.	Mfumo wa huduma za ajira unaweza kuchangia katika uajiri salama, lakini kuna haja ya kuimarisha matumizi yake kama mfumo wa kuzuia dhidi ya uajiri wa ulaghai na kazi ya kulazimishwa, hasa kwa watu wanaotafuta ajira kupitia njia zisizo rasmi na uajiri wa nje ya nchi.	• Himiza ujumuishaji imara wa njia za kuzuia kazi ya kulazimishwa na taarifa za uajiri salama katika huduma za ajira za umma. • Himiza mshikamano uliobora kati ya Mamlaka, wakaguzi wa ajira, mashirika ya uajiri, polisi na mifumo ya ulinzi wa wafanyakazi wahamiaji.

Fursa zilizopo za kisera kwa ajili ya utetezi

Kuna fursa kadhaa za haraka kwa viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele kuathiri sera badala ya kusubiri sheria mpya zitungwe. Kwanza, pendekezo la kuandaa Sera ya Kitaifa ya Kenya kuhusu Kazi ya Kulazimishwa na Mpango wake wa Kitaifa wa Utendaji linatoa fursa ya kuhakikisha kuwa kazi ya kulazimishwa na aina nyingine za unyonyaji zisizoonekana zinapewa kipaumbele cha kwanza. Serikali tayari imeashiria kwamba sera ya kitaifa iliyorekebishwa kuhusu uondoaji wa ajira ya watoto inapaswa kushughulikia sababu za msingi na sekta zinazochangia zaidi ajira ya watoto[32] . Viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kutumia ushahidi wa jamii kutetea ufafanuzi uliowazi zaidi kuhusu kazi za nyumbani za watoto zinazonyonya, utekelezaji thabiti unaofanywa na kaunti, mifumo ya ufuatiliaji na rufaa inayotegemea jamii, na rasilimali maalum.

Pili, Ramani ya Nchi ya Muungano wa Kenya 8.7 2025–2030 inatoa fursa ya kipekee na ya moja kwa moja ya kutetea sera. Ramani hiyo inatambua uundaji wa sera ya kitaifa ya kazi ya kulazimishwa na mpango wa kitaifa wa utekelezaji, ukaguzi thabiti wa ajira katika sekta zilizo hatarini kwa kazi ya kulazimishwa, mifumo iliyoboreshwa ya data za kazi ya kulazimishwa, uwajibikaji mkubwa zaidi wa mashirika binafsi ya uajiri na uthibitisho wa P029 kama hatua maalum za uingiliaji kati[33] . Hivyo basi viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kuelekeza utetezi wao katika ahadi ambazo serikali tayari imezitambua, wakijiuliza: *Ni ratiba gani ya utekelezaji? Nani anawajibika? Ni rasilimali gani zimepangwa? Kaunti na jamii zitashiriki vipi?*

UJUMBE MKUU

Sheria na sera hulinda watu tu zinapotekelezwa na kutumika ipasavyo

Kenya ina sheria na ahadi zinazoshughulikia kazi ya kulazimishwa na usafirishaji haramu wa binadamu, lakini mapengo katika utekelezaji, uratibu,na upatikanaji wa rasilimali na utekelezaji kivitendo yanaweza kuacha watu katika hatari ya unyonyaji, huku hatua zinazochukuliwa katita ngazi ya kaunti huenda yasishughulikie ipasavyo hataari za ndani.

Biblia inaonyesha haki kama jukumu endelevu badala ya tendo la kila baada ya muda.Inahimiza jamii na taasisi kupinga mifumo inayoruhusu unyanyasaji, kudai uwajibikaji, na kuhakikisha kuwa watu wanaoathiriwa na unyonyaji wanaweza kupata haki.

Maandiko ya Biblia: *"Hukumu na itiririke kama maji, na haki kama mto unaotiririka daima."*

Amosi 5:24

Mafundisho ya Qur'ani yanasisitiza uaminifu, haki na hukumu isiyo na upendeleo. Mafundisho hayo yanawahimiza wale wenye jukumu au mamlaka kufanya maamuzi ambayo hayawapendelei wahalifu au kuwadhuru wale wanaotafuta ulinzi na haki.

Maandiko ya Kiislamu: *"Hakika, Allah anaamrisha muonyeshe uaminifu panapostahili, na mnapotoa hukumu baina ya watu, mtoe hukumu kwa haki."*

Qur'ani 4:58

Mafundisho ya Kihindu yanahimiza jamii kuzuia madhara na kulinda ustawi wa wengine kwa kupinga vitendo vinavyokiuka utu wa binadamu na kukuza mazingira ambapo kila mtu anaweza kuishi huru bila unyonyaji.

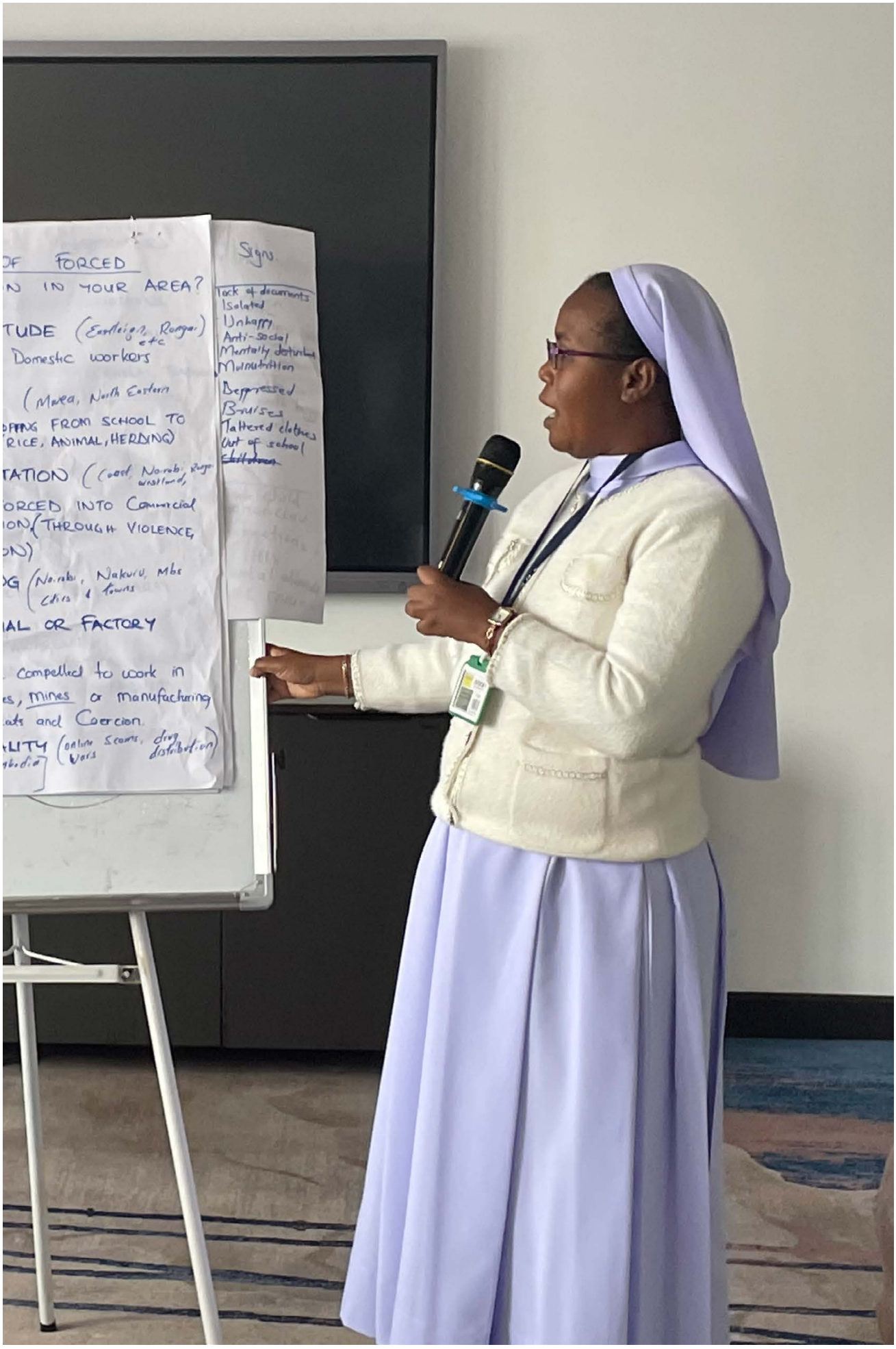
Mafundisho ya Kihindu: *"Uwongofu ulitangazwa kwa kuzuia viumbe kudhuru wenzao. Hivyo basi, huo ndio Uwongofu unaozuia viumbe kujidhuru."*

Mahabharata, Shanti Parva 12.109.2a

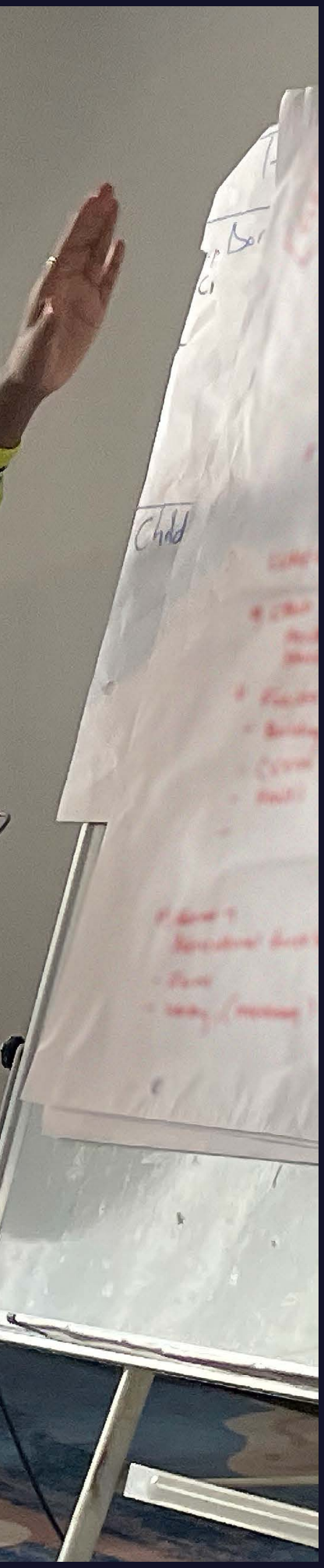
WITO WA KUCHUKUA HATUA

Weka mkazo na utekeleze sheria na sera zilizopo zinazolinda watu dhidi ya kazi ya kulazimishwa.

> *Nairobi, Kenya, Julai 2026. Sr. Mercy Mwayi, FSJ, Mkurugenzi wa Programu wa Talitha Kum International – RAHT Kenya, anashiriki katika warsha ya kuandaa kwa pamoja Mwongozo wa Kazi ya Kulazimishwa. Anachangia mitazamo na uzoefu wa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele katika kuandaa mwongozo wa vitendo. Picha na: Walk Free.*

FORCED
IN YOUR AREA?
Domestic workers
Signs
Lack of documents
Isolated
Unhappy
Anti-Social
Depressed
Bruises
Tattered clothes
Out of school
Compelled to work in
Mines or Manufacturing
and Coercion.

INTER-RELIGIOUS COUNCIL of KENYA

Sehemu C:

MIKAKATI YA UTETEZI KWA VIONGOZI WA DINI NA WAHUDUMU WA MSTARI WA MBELE

> *Nairobi, Kenya, Julai 2026. Washiriki wanashiriki katika warsha ya kuandaa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa, huku wakibadilishana maarifa na uzoefu wao. Picha na: Walk Free.*

JUKUMU LA VIONGOZI WA DINI NA WAFANYAKAZI WA MSTARI WA MBELE

Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wana jukumu muhimu katika kuzuia na kushughulikia ajira ya kulazimishwa nchini Kenya. Viongozi wa dini wanaweza kutumia ushawishi wao na majukwaa yao yanayoaminika kupinga unyonyaji, kukuza heshima na uhamiaji salama, kuongeza uelewa, kusaidia kuripoti na kutetea hatua madhubuti zaidi za serikali. Wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kutambua dalili za hatari, kutoa rufaa salama zinazomlenga mwathirika, kurekodi wasiwasi, kuwasaidia watu walioathirika na kuwashirikisha watoa huduma ili kuimarisha ulinzi na utekelezaji. Kwa pamoja, wanaweza kusaidia jamii kutambua kazi ya kulazimishwa, kupinga mitazamo na desturi hatarishi, na kudai hatua madhubuti kutoka kwa serikali, waajiri na wadau wengine wenye jukumu.

Mikakati kwa viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele

Mikakati iliyo hapa chini inatoa maeneo ambayo viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanafaa kutenda. Inaweza kurekebishwa kulingana na muktadha tofauti;

- Tumia mahubiri, elimu kwa jamii, mawasiliano mahali pa kazi, shule, vikao vya mafunzo na mwingiliano wa moja kwa moja kuelezea nini maana ya kazi ya kulazimishwa, kupinga dhana potofu na mitazamo hatari, na kuwasaidia watu kutambua viashiria kama vile uajiri wa udanganyifu, utumwa wa madeni, kuzuiliwa kwa mishahara au nyaraka, vitisho na vikwazo vya kusafiri.
- Andaa mikutano ya uhamasishaji inayohusisha viongozi wa dini, waliookolewa, waajiri, mashirika ya uajiri, wasimamizi wa eneo, vijana, vikundi vya wanawake na wadau wengine wa jamii ili kujadili aina za unyonyaji katika eneo husika na njia zilizopo za kuripoti na rufaa.
- Tumia Facebook, WhatsApp, redio, TikTok na majukwaa mengine yanayopatikana kwa urahisi kusambaza ujumbe unaohusiana na eneo husika kuhusu kazi ya kulazimishwa, haki za wafanyakazi, njia za kuripoti na hatua zinazomlenga mwathiriwa.
- Rekodi mifumo inayojitokeza na tumia ushahidi kubaini mapengo katika utekelezaji na huduma na kuimarisha utetezi wa sera, programu na ugawaji bora wa rasilimali.
- Badilisha ushahidi kutoka kwa jamii na mapito ya walioathirika kuwa madai maalum yanayolenga serikali za kitaifa na kaunti, Bunge, mabunge ya kaunti, taasisi za wafanyakazi, vyombo vya sheria na wadau wengine.
- Washirikishe walioathirika tangu mwanzo katika kubainisha vipaumbele vya utetezi, kuandaa ujumbe, kubuni uingiliaji kati wa kijamii, kukusanya ushahidi, kuwashirikisha watunga sera na kufuatilia maendeleo.

Umuhimu wa kushirikisha walioathirika katika utetezi

Ushirikishwaji wenye maana na wa kimaadili wa waliookolewa ni muhimu kwa utetezi wenye ufanisi dhidi ya kazi ya kulazimishwa kwa sababu waliookolewa wanaufahamu zaidi wa maisha halisi na maarifa ya vitendo ambayo hayawezi kubadilishwa na mitazamo ya kitaalamu au ya taasisi. Wanaweza kuwasaidia viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele kuelewa jinsi watu wanavyoajiriwa, kudhibitiwa na kunyonywa; kwa nini waathirika huenda wasitambue au wasifichue unyonyaji; jinsi unyanyapaa, umaskini, utegemezi na hofu vinavyoathiri maamuzi yao; na ni wapi mifumo iliyopo ya ulinzi, rufaa na haki inakosa kufanya kazi. Hivyo basi, ushiriki wao husaidia kuhakikisha kuwa ujumbe wa utetezi, uingiliaji kati wa kijamii, sera na huduma zinakidhi uhalisia wa watu walioathirika badala ya kubuniwa kulingana na dhana tu kuhusu wao.

Hata hivyo, kwa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele, ushirikishwaji wa walionusurika lazima uende zaidi ya kuwaomba walionusurika kusimulia hadithi zao. Walionusurika wanapaswa kupewa fursa halisi za kuathiri vipaumbele, ujumbe wa utetezi, muundo wa programu, mapendekezo ya sera, elimu kwa jamii na ufuatiliaji wa majibu. Ushiriki unapaswa kuwa wa hiari na wenye taarifa za kutosha, huku waathirika wakiwa na uwezo wa kuamua wanachofichua, iwapo utambulisho wao usambazwe na lini au kama washiriki. Pia, unapaswa kuzingatia kiwewe na kuambatana na ulinzi unaofaa, usiri, msaada wa kisaikolojia na kijamii na msaada mwingine ili kuzuia kiwewe kipya, unyanyapaa au kulipizwa kisasi. Hatimaye, ushiriki wenye maana wa waathirika hubadilisha utetezi kutoka *kwa kufanyia* waathirika mambo hadi kufanya kazi *na* waathirika na kuwatambua kama wenye haki, wataalamu na wenye kuleta mabadiliko.

Jinsi ya kufanya utetezi

Utetezi madhubuti dhidi ya kazi ya kulazimishwa unahitaji zaidi ya kutoa ujumbe kwa jamii au kuitaka sheria ziwe imara zaidi. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanahitaji kufuata mchakato wazi na endelevu wa utetezi unaoanza kwa kuelewa tatizo, kutambua nani ana uwezo wa kuleta mabadiliko, kuandaa ujumbe unaotegemea ushahidi, kuwashirikisha jamii na walioathirika, kuwashirikisha watunga maamuzi, na kufuatilia ili kuhakikisha ahadi zinatekelezeka. Hatua zifuatazo zinatoa maelezo ya kihatua watakayotumia viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele na wanaweza kuubadilisha kulingana na muktadha wao wa eneo.

1 Fahamu na fafanua tatizo

Anza kwa kubaini ni aina gani za kazi za kulazimishwa zinazotokea, ni nani anayeathirika, hatari ziko wapi na ni nini kinachowezesha unyonyaji kuendelea. Tumia uchunguzi wa jamii,tajriba ya walionusurika, visa vya mstari wa mbele, utafiti uliopo, taarifa za serikali na mashauriano ya eneo husika.

2 Washirikishe walioathirika na jamii zilizoathirika kuanzia mwanzo

Kabla ya kuamua kampeni ya utetezi inapaswa kulenga nini, waulize watu wenye ufahamu ulio halisi wanachokiona kuwa muhimu. Waathirika wanapaswa kupata fursa za kuathiri uchambuzi wa tatizo, vipaumbele, ujumbe na mapendekezo ya suluhisho. Wanajamii pia wanapaswa kuhusishwa kwa sababu wanaelewa desturi za eneo husika, mitazamo na hatari.

3 Tambua mabadiliko unayotaka kufanikisha

Badilisha tatizo kuwa lengo maalum la utetezi. Lengo linapaswa kuelezea mabadiliko unayotaka kuona katika tabia, utendaji, sera, rasilimali au mwitikio wa taasisi. Malengo ya utetezi yanapaswa kuwa ya kweli ili yaweze kuathiri ndani ya kipindi maalum.

4 Tambua ni nani anayeweza kuleta au kushawishi mabadiliko

Orodhesha watoa maamuzi, watekelezaji wa wajibu, wenye ushawishi na washirika wanaohusiana na suala hilo. Malengo tofauti ya utetezi yanahitaji ushirikishwaji wa wahusika tofauti. Kwa kila lengo, uliza: *Nani ana mamlaka ya kufanya mabadiliko? Nani anawaathiri? Nani anaweza kutusaidia kuunda shinikizo au kupata msaada?*

5 Tengeneza ushahidi na ujumbe wa utetezi

Tumia ushahidi uliokusanywa kuunda ujumbe rahisi, unaoaminika na uliolengwa. Ujumbe unapaswa kuelezea tatizo, kwa nini ni muhimu, ni nini kinachohitaji kubadilika na ni nani anayehitaji kuchukua hatua. Muundo mzuri ni: Suala → Ushahidi → Nani anapaswa kuchukua hatua → Tunachoomba → Mabadiliko yanayohitajika

6 Jenga uelewa na uhamasishaji wa jamii

Mara tu suala na ujumbe wa utetezi unapokuwa wazi, wahamasishe watu kuhusu mabadiliko yanayotarajiwa. Viongozi wa dini wanaweza kutumia mahubiri, mikutano ya kidini, ushauri nasaha na vikao vya jamii, huku wahudumu wa mstari wa mbele wakiweza kutumia uhamasishaji wa jamii, mafunzo, shule, maeneo ya kazi na miundo iliyopo ya kijamii.

7 Tumia mawasiliano ya kimkakati na mitandao ya kijamii

Pelekea ujumbe wa utetezi zaidi mbali na mikutano ya ana kwa ana kupitia redio, WhatsApp, Facebook, TikTok, vyombo vya habari vya kijamii na majukwaa mengine yanayopatikana kwa urahisi. Tumia hadithi, video fupi, ujumbe unaotokana na uzoefu wa walionusurika, maudhui ya dhana potofu na ukweli, na taarifa za vitendo kuhusu mahali ambapo watu wanaweza kutafuta msaada.

8 Washirikishe watoa maamuzi na wenye majukumu

Badilisha kutoka kwa uhamasishaji wa umma hadi utetezi wa moja kwa moja kwa watu wanaoweza kuleta mabadiliko. Andaa mikutano na maafisa wa serikali, wabunge, mabunge ya kaunti, waajiri, mashirika ya kuajiri na wadau wengine husika. Wasilisha ushahidi na mitazamo ya waliookoka na jamii na fanya maombi ya wazi na maalum.

9 Jenga muungano na utetezi wa pamoja

Utetezi huwa na nguvu zaidi wakati wadau mbalimbali wanaposhirikiana kuhusu madai ya pamoja. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanapaswa kujenga uhusiano na mashirika yanayoongozwa na mashirika yanayosimamia walioathirika, asasi za kiraia, mashirika ya wafanyakazi, wadau wa serikali, vyombo vya habari, watafiti na waajiri wanaowajibika.

10 Fuatilia, ziangalie ahadi zilizoekwa na uwawajibishe wale walio na jukumu

Utetezi hauishii mkutano unapofanyika au ahadi inapotolewa. Ufuatiliaji huubadilisha utetezi kuwa mabadiliko. Fuatilia: *Nini kiliahidiwa; Nani aliyejitolea kutenda; Hatua zinapaswa kuchukuliwa lini; Rasilimali gani zilitengwa; Iwapo sera au programu zilitekelezwa; Iwapo waathirika na jamii zilizoathirika walipata mabadiliko yoyote.*

Zana na mbinu za utetezi

Utetezi unapaswa kuwa na lengo wazi na mabadiliko yanayokusudiwa kila wakati. Kabla ya kutumia zana au mbinu yoyote, viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanapaswa kuuliza:

Ni tatizo gani tunajaribu kulibadilisha?

Nani ana uwezo wa kufanya mabadiliko hayo?

Tuna ushahidi gani?

Tunaomba hatua gani zichukuliwe?

Tufanye nini kama hakutakuwa na majibu?

Kufikia jamii

Mazungumzo yanaweza kuwaleta pamoja wadau mbalimbali, wakiwemo waliokuwa waathirika, wafanyakazi, waajiri, mashirika ya kuajiri, vijana, wanawake, wazazi, viongozi wa jamii, wasimamizi wa eneo, viongozi wa dini na watoa huduma za mstari wa mbele. Viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kusaidia washiriki kutambua suluhisho thabiti na kugawa majukumu kwa dhumuni la ufuatiliaji. Mabadiliko muhimu ni kutoka “kuzungumzia tatizo” hadi “kukubaliana kuhusu nini tutakachofanya kulihusu.”

Majadiliano baina ya dini na vikao vya pamoja vya utetezi

Badala ya kila taasisi ya kidini kushughulikia suala hili kivyake, viongozi wa dini wanaweza kuanzisha vikao vya taasisi mbalimbali za kidini vinavyowaleta pamoja viongozi kutoka madhehebu na tamaduni tofauti za kidini ili kuandaa ujumbe wa pamoja na vipaumbele vya pamoja vya utetezi. Vikao baina ya dini ni muhimu hasa kwa kujenga shinikizo la pamoja na lililohalali.

Mitandao ya kijamii na kampeni za utetezi wa kidijitali

Viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kutumia WhatsApp, Facebook, TikTok, X, Instagram, majukwaa ya redio za kijamii na njia nyingine ili kusambaza ujumbe mfupi na unaoeleweka kuhusu kazi za kulazimishwa ni nini, dalili zake, uajiri salama na usaidizi uliopo.

Waraka mfupi wa sera

Waraka mfupi wa sera ni hati fupi ya utetezi inayotafsiri ushahidi kuwa tatizo la sera lililo wazi, mapendekezo thabiti na wito wa kuchukua hatua. Ni muhimu hasa wakati wa kuwasiliana na maafisa wa serikali, Wabunge, mabunge ya kaunti, wizara, idara, watunga sera na watoa maamuzi wengine ambao huenda wasiwe na muda wa kusoma ripoti ndefu ya utafiti.

Nyaraka za kumbukumbu na mawasilisho ya kimaandishi

Waraka wa kumbukumbu ni wasilisho rasmi la maandishi linalotumika kuwasilisha msimamo na linaweza kuwa na manufaa hasa wakati Bunge, bunge la kaunti, wizara ya serikali, kikosi kazi au taasisi nyingine inapozingatia sheria, sera, kanuni, bajeti au suala fulani. Viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kuandaa waraka wa pamoja wa kumbukumbu na kuwasilisha wakati wa mchakato wa ushiriki wa umma, wakiweka wazi mabadiliko wanayotaka yaingizwe katika sera, sheria, bajeti au programu.

Maombi na madai ya umma ya pamoja

Viongozi wa dini na wafanyakazi wa mstari wa mbele wanaweza kujenga uungwaji mkono kwa ajili ya ombi kupitia mikutano ya jamii, majukwaa ya kidini, mitandao ya asasi za kiraia na mitandao ya kijamii. Wanapaswa kuelezea suala husika kabla ya kuwaomba watu waunge mkono ombi ili sahihi ziweze kuwakilisha ushiriki wenye ufahamu na siyo tu idadi. Kisha ombi linaweza kuwasilishwa rasmi kwa mamlaka husika, likiambatana na mkutano au kuleta umma pamoja ambapo wawakilishi wanaelezea matakwa yao.

Ushirikishaji na uhusishwaji wa waliokuwa waathiriwa

Kushirikisha waliokuwa waathiriwa kunapaswa kuchukuliwa kama mbinu inayotumika katika zana zote za utetezi, badala ya kuwa shughuli ya kivyake. Viongozi wa dini na wale wa mstari wa mbele wanapaswa kuwapa nafasi zaidi ya kuwaalika waliokuwa waathiriwa kusimulia hadithi zao. Waliokuwa waathiriwa wanaweza kushiriki kama washauri, wakufunzi, watafiti, watetezi, waelimishaji wenzao, wachangiaji wa sera au wanachama wa kamati za utetezi, kulingana na maslahi na uwezo wao.

> *Malindi, Kenya, Aprili 2026. Sheikh Famau Mohammed anashiriki katika warsha ya kikanda ya kuandaa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa. Picha na: Azadi Community.*

WITO WA KUCHUKUA HATUA KWA VIONGOZI WA DINI NA WAFANYAKAZI WA MSTARI WA MBELE

- **Badilisha mila na desturi** amabazo ni hatari: Hoji mbinu, tamaduni, kanuni na mila zinazowaweka watu katika kazi za unyonyaji.
- **Imarisha njia za kujikinga na utoaji taarifa:** Jifunze kutambua dalili za kazi ya kulazimishwa na tengeneza njia za kuaminika na za siri kwa watu kuripoti unyonyaji.
- **Sukuma uimarishaji wa sera na rasilimali**: Tetea kwa kina uundaji na utekelezaji wa Sera ya Kitaifa ya Kazi ya Kulazimishwa na sera na mipango madhubuti ya ngazi ya kaunti inayoshughulikia kazi ya kulazimishwa na unyonyaji.
- **Waweke waliokuwa waathiriwa katikati:** Washirikishe waliokuwa waathirika kikamilifu katika utetezi, uundaji wa sera, kampeni za uhamasishaji na usanifu wa programu, si tu kama walengwa au wasimulizi wa hadithi.
- **Dai uwajibikaji na hatua endelevu:** Wasiliana na serikali, waajiri, mashirika ya kuajiri, vyombo vya sheria na wadau wengine ili kushughulikia mapengo yaliyotambuliwa, kuchunguza unyonyaji na kuwalinda watu walioathirika.

Maandiko ya Biblia: *“Nena kwa ajili ya wale wasioweza kujitetea, kwa ajili ya haki za wote wasio na msaada. Nena, uamue kwa haki; tetea haki za maskini na wahitaji.” — **Methali 31:8–9***

GROUP 2
1 Domestic Servitude
Child Labour
Forced Criminality
2 Creating awareness
Collaborate with
Protocols to
Offer psychosocial support
Offer Referrals
3. Community leaders
Faith Leaders
Line Ministries
NGOs
ALVIN

Sehemu D:

UTUNZAJI NA USAIDIZI KWA WALIOOKOLEWA

> Nairobi, Kenya, Julai 2026. Washiriki wanashiriki katika warsha ya kuandaa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa, huku wakibadilishana maarifa na uzoefu wao. Picha na: Walk Free.

KWA NINI UTUNZAJI WA WALIOATHIRIKA NI MUHIMU KATIKA UTETEZI WA AJIRA YA KULAZIMISHWA

Watu wanaokabiliwa na kazi ya kulazimishwa wanaweza kuhitaji usaidizi ili kupona kutokana na madhara waliyopata na kujenga upya maisha yao. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wana jukumu muhimu katika kuwasaidia waliookolewa kufikia huduma sahihi kwa usalama na kwa heshima. Jukumu lao si kuchunguza kesi au kutoa kila aina ya usaidizi wao wenyewe. Badala yake, wanapaswa kusikiliza bila kuhukumu, kutambua mahitaji ya haraka ya usalama na usaidizi, kuelezea chaguzi zilizopo, na kumsaidia aliyeokolewa kuungana na watoa huduma wanaofaa. Rufaa zinapaswa, kadri iwezekanavyo, kutolewa kwa idhini ya mwathiriwa aliyefahamu na kwa njia inayolinda faragha, heshima na usalama wake.

Huduma kwa waliookolewa ni sehemu muhimu ya utetezi kwa sababu utetezi haupaswi kuishia tu kwenye kuzungumzia tatizo—unapaswa kusaidia kuboresha maisha ya watu.

Wakati waliookolewa wanaposhindwa kupata usalama, huduma za afya, ushauri nasaha, msaada wa kisheria au njia za kujipatia riziki, wanaweza kuendelea kuwa katika hatari ya unyonyaji zaidi au kulazimika kurudi kwenye kazi zisizo salama kwa sababu hawana chaguo jingine.

Huduma kwa waliookolewa pia huimarisha utetezi. Waliookolewa ambao wako salama, wanapata usaidizi na wanaheshimiwa wanaweza kuchagua jinsi wanavyotaka kutumiaa uzoefu wao katika juhudi za kuleta mabadiliko. Uzoefu wao unaweza kusaidia jamii, viongozi wa dini na watunga maamuzi kuelewa jinsi kazi ya kulazimishwa ilivyo katika maisha halisi na ni nini kinachohitaji kubadilika. Hata hivyo, waliookolewa hawapaswi kamwe kutarajiwa kusimulia hadithi zao ili kupokea usaidizi au kuthibitisha kuwa kazi ya kulazimishwa ipo.

Kwa viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele, ujumbe mkuu ni rahisi: sikiliza, linda,unganisha na heshimu. Mwathirika anapaswa kuondoka katika kila mazungumzo akihisi salama zaidi, ameheshimiwa na ameunganishwa vizuri zaidi na usaidizi anaouhitaji, si kulaumiwa, kufichuliwa au kupata kiwewe upya.

Aina za usaidizi na huduma

Waathirika wanaweza kuhitaji aina tofauti za usaidizi kulingana na kile walichokipitia na hali zao binafsi. Hizi zinaweza kujumuisha:

- **Usalama na ulinzi wa haraka:** Msaada wa kuhama kutoka eneo la kazi au mtu asiye salama, kupata makazi salama, au kuandaa mpango rahisi wa usalama pale ambapo kuna hatari ya kuumizwa kwa uharaka.
- **Huduma za matibabu:** Upatikanaji wa huduma za afya kwa ajili ya majeraha, magonjwa, uchovu, mahitaji ya afya ya uzazi na ngono, au changamoto nyingine za kiafya zinazotokana na mazingira hatari au ya unyanyasaji kazini.
- **Msaada wa kisaikolojia na kijamii**: Ushauri nasaha, msaada kutoka kwa wenzao, maeneo salama, vikundi vya msaada na aina nyingine za huduma zinazoweza kuwasaidia walioathirika kukabiliana na hofu, msongo wa mawazo, kiwewe, upweke na kupoteza kujiamini.
- **Msaada wa kisheria:** Msaada wa kuelewa haki zao, kuripoti unyanyasaji wanapochagua kufanya hivyo,kudai na kulipwa mishahara ambayo hawakuwa wamelipwa, kutafuta haki na kuelewa njia za kisheria zilizopo.
- **Makazi na mahitaji ya msingi:** Makazi salama, chakula, nguo, usafiri na msaada mwingine wa haraka, hasa kwa waliopona na ambao waliondoka katika hali isiyo salama bila kuwa na rasilimali.
- **Msaada wa kifamilia na kijamii:** Msaada wa kuungana tena kwa usalama na wanafamilia wanaoaminika au mitandao ya kijamii, pale ambapo hili liko katika maslahi bora ya mwathirika na kwa idhini yake.
- **Msaada wa maisha na kiuchumi:** Msaada katika maendeleo ya ujuzi, ajira, fursa za kuongeza kipato, upangaji wa kifedha au upatikanaji wa programu nyingine za maisha ili kupunguza hatari ya kurudi kwenye kazi zisizo salama.
- **Msaada wa elimu na ujuzi:** Kwa watoto na vijana waliookolewa, msaada wa kurejea shuleni, kupata mafunzo ya ufundi au kuendeleza elimu yao.
- **Uandikishaji na msaada wa vitendo:** Msaada wa kubadilisha hati za utambulisho zilizopotea au zilizozuiliwa, kupata huduma, kusafiri kwa usalama, au kushughulikia vikwazo vingine vya vitendo katika kujenga upya maisha yao.

Njia za kuripoti na rufaa

Kuripoti: Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanapaswa kuchukulia kila ripoti kwa uzito, kusikiliza kwa utulivu na faragha, na kuepuka kumlaumu au kumuhoji mtu huyo mara kwa mara. Rekodi tu ukweli wa msingi unaohitajika (nini kilitokea, wapi, lini, nani anayehusika, na wasiwasi wowote wa kiusalama.) na usiahidi usiri ikiwa mtu huyo au mtoto yuko hatarini. Matukio yanaweza kuripotiwa kwa polisi au afisa wa ajira, wakati matukio yanayoshukiwa kuwa usafirishaji haramu yanaweza kuunganishwa na Mfumo wa Kitaifa wa Rifereli wa Kenya. Kwa watoto, Nambari ya Msaada kwa Watoto 116 hutoa usaidizi na rufaa masaa 24 katika kaunti zote 47.

Rufaa: Kipaumbele ni usalama wa mtu na mahitaji yake ya haraka, si kukusanya ushahidi. Kwa idhini ya mtu huyo, muunganishe na huduma inayofaa kama vile huduma za afya, usaidizi wa kisaikolojia na kijamii, makazi, usaidizi wa kisheria, polisi au mamlaka za ajira. Usimkabili mwenyewe mwajiri au mtafutaji wa wafanyakazi anayeshukiwa, kwani hii inaweza kuwaweka mtu huyo au wengine katika hatari kubwa zaidi. Fuatilia ili kuangalia kama mtu huyo kweli alipata msaada na, inapohitajika, fanya rufaa nyingine. Mfumo wa Kitaifa wa Rufaa wa Kenya unatoa mwongozo kuhusu utambuzi, tathmini ya awali ya hatari, ulinzi na rufaa ya watu walioathiriwa na usafirishaji haramu wa binadamu.

Jinsi viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanavyoweza kutoa rufaa

Mtu anapofichua kuwa huenda anakabiliwa na kazi ya kulazimishwa:

1. **Sikiliza kwanza.** Mpe mtu huyo muda wa kuongea na epuka kumlaumu, kumhukumu au kumuuliza tena na tena aeleze kilichotokea.
2. **Hakikisha usalama wa papo hapo.** Uliza kama wako salama kwa sasa na kama kuna hatari ya papo hapo ya ghasia, kulipiziana kisasi au kulazimishwa kurudi kazini.
3. **Elezea msaada uliopo**. Mwambie mhanga huduma zipi zinazopatikana na nini kitakachotokea ikiwa atahamishiwa. Tazama maelezo ya msaada uliopo katika Kiambatisho 1.
4. **Heshimu maamuzi yao.** Mwathirika akiwa na uwezo wa kuamua, tafuta ridhaa yake iliyo na taarifa kamili kabla ya kushiriki taarifa binafsi au kutoa rufaa, isipokuwa pale ambapo kuna wajibu wa kuripoti kisheria au mahitaji ya ulinzi wa haraka yanapotumika.
5. **Waunganishe na huduma inayofaa.** Mpeleke kulingana na mahitaji yake—kwa mfano, kituo cha afya kwa huduma za matibabu, mshauri aliyeidhinishwa kwa usaidizi wa kisaikolojia na kijamii, mtoa huduma za kisheria kwa msaada wa kisheria, au mamlaka husika ya serikali kwa ajili ya ulinzi na kuripoti.
6. **Linda usiri**. Toa tu taarifa zinazohitajika kwa ajili ya rufaa na kwa mtoa huduma anayefaa. Usijadili hali ya mwathiriwa hadharani au na watu ambao hawana haja ya kujua.
7. **Fuatilia kwa usalama.** Inapofaa na kwa idhini ya mwathiriwa, hakikisha kama walipata msaada waliouhitaji na kama msaada zaidi unahitajika.

USICHUNGUZE ZAIDI YA JUKUMU LAKO

Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanapaswa kutambua hatari, kurekodi kwa usalama na kuelekeza. Hawapaswi kufanya uchunguzi wa siri, kuwashtaki hadharani watu wanaoshukiwa kuwa wahujumu bila mpango wa usalama, au kuwashinikiza walioathirika kufichua maelezo mara kwa mara.

Maandiko ya Kiislamu: *"Msiweke nafsi zenu katika maangamizi kwa mikono yenu…"*

Qur'ani 2:195

UJUMBE MKUU

Wahimize waliookolewa kuripoti visa vya kazi ya kulazimishwa

Mtu anayefanyishwa kazi kwa kulazimishwa anaweza kujihisi amenaswa, ana hofu na hajui pa kugeukia. Mtu mmoja wa kuaminika anayemsikiliza, anayemwamini na kumunganisha na usaidizi unaofaa anaweza kuleta tofauti ya kweli. Viongozi wa dini na wahudumu wa mstari wa mbele wanaweza kuwa daraja hilo la usalama, utunzaji na uponyaji.

Biblia inawahimiza watu kusimama pamoja na wale wanaopitia magumu badala ya kuwaacha wakabiliane wenyewe.

Maandiko ya Biblia: *"Waficheni waliotengwa; msimwasi mkimbizi; waliotengwa wa Moabu wakae miongoni mwenu wageni; muwe kimbilio lao mbele ya mharibifu."*

Isaya 16:3–4

Qur'ani inahimiza jamii kuonyesha wema na kuwajali watu walio katika mazingira magumu.

Maandiko ya Kiislamu: *"Enyi mlioamini, musimamie uadilifu kwa haki, na muwe mashahidi kwa ajili ya Allah, hata kama ni juu yenu wenyewe au wazazi na jamaa."*

Qur'ani 4:135.

Mahabharata inaelezea huruma kama jukumu hai kwa wale wanaoteseka. Kwa wale waliookolewa, inasaidia mwitikio unaolenga ulinzi, utunzaji na urejesho, ambapo watu husaidia kupunguza mateso na kuunda mazingira ambayo waliookolewa wanaweza kujisikia salama na kuungwa mkono.

Maandiko Takatifu ya Kihindu: *"Mtu yule aliyejitolea kwa huruma na anayewatendea wengine kwa huruma, hana hofu ya kutokea kutoka kwa kiumbe chochote."*

Mahabharata, Anushasana Parva 13.116.2b

WITO WA KUCHUKUA HATUA

Weka maeneo salama yanayowahimiza waliookolewa na kazi ya kulazimishwa kushiriki uzoefu wao na kuwaunganisha na huduma na usaidizi unaofaa

KIAMBATISHO 1: VIFAA NA NYENZO ZA MSAADA

Zana 1: Kiolezo cha orodha ya rufaa

Kila kutaniko, msikiti, hekalu, na timu ya mstari wa mbele inapaswa kuwa na orodha ya rufaa ya kisasa. Iboresheni kila baada ya robo mwaka na thibitisheni nambari kwa kuzipigia simu. Epukeni kusambaza maelezo ya waliookolewa katika vikundi vya WhatsApp au maombi ya umma ya mara kwa mara.

Huduma	Wakati wa kutumia
Afisa wa Watoto	Utumikishaji wa watoto, usafirishaji haramu wa watoto, unyanyasaji, kuachishwa shule
Afisa wa Kazi	Kuzuia malipo ya mshahara, viashiria vya kazi ya kulazimishwa, ajira yenye unyanyasaji
Polisi/DCI/AHTCPU	Hali ya hatari, uhalifu wa usafirishaji haramu wa binadamu, unyonyaji wakati wa kuvuka mipaka
Kituo cha afya	Jeraha, unyanyasaji wa kingono, uchovu, mahitaji ya dharura ya kiafya
Msaada wa kisaikolojia na kijamii	Mshtuko, hofu, aibu, msaada kwa waliookolewa
Msaada wa kisheria	Nyaraka, fidia, ufuatiliaji wa kesi, madai ya uhamiaji
Makazi salama	Nyumba/mahali pa kazi pasipo salama, msaada kwa waliorudi, ulinzi wa dharura
Msaada wa muda mrefu	Kujumuishwa upya, uwezeshaji wa kiuchumi na urekebishaji.

Mfumo wa Rifereli wa Kitaifa Kenya

Zana 2: Mwongozo wa Uhamiaji Salama na Uajiri Unaofuata Maadili

1. Hakiki wakala wa ajira

Tumia mawakala wa ajira walioidhinishwa na Mamlaka ya Kitaifa ya Ajira (NEA) na uhifadhi nakala za taarifa zao za usajili.

2. Hakiki ofa ya kazi

Hakikisha umechunguza taarifa za mwajiri, mkataba wa ajira, nchi utakayofanyia kazi, majukumu yako, mshahara, makato na saa za kazi.

3. Kataa malipo yasiyo halali

Usikubali ada zisizo halali za kutafutiwa kazi zinazoweza kukuingiza katika utumwa wa madeni.

4. Andaa nyaraka muhimu

Hifadhi nakala za pasipoti, mkataba wa ajira, mawasiliano ya dharura na taarifa za ndugu wa karibu.

5. Shiriki mafunzo ya maandalizi kabla ya kusafiri

Mafunzo ya kabla ya kuondoka yanapaswa kujumuisha elimu kuhusu haki zako, njia za kuwasilisha malalamiko na mawasiliano ya ubalozi.

6. Panga msaada kwa wanaorejea nyumbani

Jumuiya za kidini zinapaswa kuwakaribisha watu wanaorejea kutoka nje ya nchi na kuwaunganisha na huduma zinazofaa kulingana na mahitaji yao.

Zana 3: Mpango wa mazungumzo ya kijamii

Awamu	Maswali ya mwongozo	Matokeo
Andaa	• Ni sekta zipi za eneo zinazokuwa hatari? • Nani lazima aalikwe? • Ni mawasiliano gani ya rufaa yaliyo salama?	Ajenda, mwezeshaji, karatasi ya rufaa, itifaki ya ulinzi.
Anza kwa mafundisho ya imani	• Ni maandiko au hadithi gani zinazohusu utu, haki na ulinzi?	Mfumo wa maadili wa pamoja na kanuni za msingi.
Toa ramani ya maeneo ya hatari	• Watoto hupotea wapi? • Watafutaji wa wafanyakazi hufanya kazi wapi? • Ni maboma yapi yanayowaajiri wafanyakazi wa nyumbani?	Ramani ya maeneo hatari bila kutaja majina ya waathiriwa hadharani.
Tambua hatua	• Jumuiya ya waumini inaweza kufanya nini mwezi huu? • Ni nini kinahitaji hatua za kaunti au kitaifa?	Fanya mipango na watu wanaowajibika
Ufuatiliaji	• Je, ahadi zilitimizwa? • Je, kesi zilirufaiwa? • Je, watoto walisajiliwa tena?	Mkutano wa ufuatiliaji na maelezo ya uwajibikaji.

Zana 4: Kifaa cha kupanga utetezi

Tumia kazi hii kuandaa waraka wa ushiriki wa umma, mkutano wa kaunti, tamko la kidini au pendekezo la mageuzi ya sera ya taasisi.

Swali	Maelezo yako
Ni suala gani la kazi ya kulazimishwa tunaloshughulikia?	
Chanzo gani cha ushahidi kinaunga mkono wasiwasi huo?	
Nani anaathirika na ni hatari gani za usalama zilizopo?	
Ni sheria au sera gani inayounda wajibu wa kuchukua hatua?	
Nani ndiye mhusika wa kufanya uamuzi au mwenye wajibu?	
Ombi letu halisi ni lipi?	
Ni ujumbe gani wa kidini utakaoongoza kutoa ombi?	
Ni mashirika gani ya muungano yatakayojiunga	
Tutaweka tarehe gani ya ufuatiliaji?	

MAREJELEO NA MAELEZO YA VYANZO

Mwongozo huu unatumia kategoria zilizo wazi za vyanzo badala ya kuwasilisha chanzo kimoja kinachoonekana kama cha kutosha. Watumiaji wanapaswa kuangalia hali ya sasa ya sheria na sera kabla ya kuwasilisha nyaraka za kisheria, kutoa madai ya umma au kuwasilisha nyaraka rasmi.

Sheria na sera za Kenya

- Katiba ya Kenya, 2010.
- Sheria ya Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu, 2010.
- Sheria ya Ajira, 2007.
- Sheria ya Taasisi za Kazi, 2007.
- Sheria ya Watoto, 2022.
- Sheria ya Elimu ya Msingi, 2013.
- Kanuni za Taasisi za Kazi (Wakala Binafsi wa Ajira), 2016.
- Mpango wa Kitaifa wa Hatua za Kukabiliana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu: Mfumo wa Kimkakati, 2022-2027.
- Muswada wa Marekebisho wa Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu, 2025.
- Rasimu ya Sera ya Kitaifa ya Ukomeshaji wa utumikishaji wa watoto.
- Tangazo la ushiriki wa umma kuhusu Orodha ya Kitaifa ya Michakato ya Kazi Hatari kwa Watu Walio Chini ya Umri wa Miaka Kumi na Nane, 2026.
- Ramani ya Nchi ya Kenya kuelekea Muungano 8.7, 2025-2030.

Vyanzo vya utafiti

Amnesty International (2025). *Wamefungiwa na Kutelekezwa: Maisha Yaliyofichika ya Wafanyakazi wa Nyumbani kutoka Kenya nchini Saudi Arabia*.

Chibebe, W. na Zama, M. (2021). *Tukomeshe Ajira ya Watoto nchini Kenya. UNICEF.*

Freedom Fund na African Institute for Children Studies (2023). *Waliofichika Hadharani: Kuangazia Uzoefu wa Watoto Wanaofanya Kazi za Nyumbani nchini Kenya.*

Shirika la Kazi Duniani (ILO) (2025). *Viashiria vya Kazi ya Kulazimishwa: Toleo Lililorekebishwa.*

Shirika la Kazi Duniani (ILO) (2023). *Utafiti wa Kikanda kuhusu Ajira ya Watoto, Kazi ya Kulazimishwa na Usafirishaji Haramu wa Binadamu nchini Kenya na Uganda*.

Shirika la Kazi Duniani (ILO), Walk Free na Shirika la Kimataifa la Uhamiaji (IOM) (2022). *Makadirio ya Kimataifa ya Utumwa wa Kisasa.*

Malaloo, H. (2026). *Ripoti Yaeleza kuwa Zaidi ya Wakenya 1,000 Wameandikishwa Kupigania Urusi katika Vita vya Ukraine.* Reuters.

Kituo cha Kitaifa cha Utafiti wa Uhalifu (NCRC). *Ripoti kuhusu Tatizo la Usafirishaji Haramu wa Binadamu nchini Kenya*.

Ofisi ya Kufuatilia na Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu (2025). *Ripoti kuhusu Usafirishaji Haramu wa Binadamu: Hali ya Kenya. Wizara ya Mambo ya Nje ya Marekani.*

Jamhuri ya Kenya na Alliance 8.7 (2025). *Mpango wa Utekelezaji wa Kenya chini ya Alliance 8.7, 2025–2030.*

Ofisi ya Umoja wa Mataifa ya Kupambana na Dawa za Kulevya na Uhalifu (UNODC) (2026). *Siku ya Kimataifa ya Kupinga Usafirishaji Haramu wa Binadamu: Wamenaswa katika Mitego ya Utapeli.*

Wizara ya Kazi ya Marekani (2024). Matokeo ya Utafiti kuhusu Aina Mbaya Zaidi za Ajira ya Watoto: Kenya.

Walk Free (2023). *Ripoti ya Kielelezo cha Utumwa Duniani 2023*.

Walk Free (2026). *Programu ya Kidijitali ya Faith for Freedom* (Imani kwa Ajili ya Uhuru).

Walk Free (2023). *Mwongozo wa Utetezi nchini Kenya kuhusu Ndoa za Watoto na Ndoa za Kulazimishwa kwa Viongozi wa Dini*.

MAELEZO YA MWISHO

1 Mkataba wa ILO wa Kazi ya Kulazimishwa, 1930 (Na. 29)

2 Shirika la Kazi la Kimataifa 2025, Viashiria vya ILO vya Kazi ya Kulazimishwa, Shirika la Kazi la Kimataifa. Inapatikana kutoka: https://www.ilo.org/publications/ilo-indicators-forced-labour-1. [2 Oktoba 2026].

3 Jamhuri ya Kenya 2024, Ramani ya Nchi ya Kenya kuelekea Muungano 8.7 (2025-2030), Idara ya Serikali ya Kazi na Maendeleo ya Ujuzi ya Jamhuri ya Kenya. Inapatikana kutoka: https://www.alliance87.org/sites/default/files/2025-06/KENYA%20COUNTRY%20ROADMAP%20-%20ALLIANCE%208.7%20%28Final%29%20%284%29.pdf. [2 Oktoba 2026].

4 Walk Free 2023, Global Slavery Index 2023. Inapatikana kutoka: https://www.walkfree.org/global-slavery-index/. [2 Oktoba 2026].

5 Ofisi ya Kufuatilia na Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu 2025, Ripoti ya Usafirishaji Haramu wa Binadamu: Maelezo ya Nchi ya Kenya, Wizara ya Mambo ya Nje ya Marekani. Inapatikana kutoka: https://www.state.gov/reports/2025-trafficking-in-persons-report/kenya/. [2 Oktoba 2026].

6 Jamhuri ya Kenya 2024, Ramani ya Nchi ya Kenya kuelekea Muungano 8.7 (2025-2030), Idara ya Serikali ya Kazi na Maendeleo ya Ujuzi ya Jamhuri ya Kenya. Inapatikana kutoka: https://www.alliance87.org/sites/default/files/2025-06/KENYA%20COUNTRY%20ROADMAP%20-%20ALLIANCE%208.7%20%28Final%29%20%284%29.pdf. [2 Oktoba 2026].

7 Shirika la Kazi la Kimataifa, Walk Free & Shirika la Kimataifa la Uhamiaji 2022, Makadirio ya Kimataifa ya Utumwa wa Kisasa. Inapatikana kutoka: https://cdn.walkfree.org/assets/uploads/resources/global-estimates-of-modern-slavery-forced-labour-and-forced-marriage/GEMS-2022_Report_EN_V8.pdf.

8 Walk Free 2023, Global Slavery Index 2023. Inapatikana kutoka: https://www.walkfree.org/global-slavery-index/.

9 Jamhuri ya Kenya 2024, Ramani ya Nchi ya Kenya kuelekea Muungano 8.7 (2025-2030), Idara ya Serikali ya Kazi na Maendeleo ya Ujuzi ya Jamhuri ya Kenya. Inapatikana kutoka: https://www.alliance87.org/sites/default/files/2025-06/KENYA%20COUNTRY%20ROADMAP%20-%20ALLIANCE%208.7%20%28Final%29%20%284%29.pdf.

10 Walk Free 2023, Utetezi wa Kenya kuhusu Ndoa za Watoto na za Kunyanyaswa: Mwongozo kwa Viongozi wa Dini, Walk Free. Inapatikana kutoka: https://cdn.walkfree.org/content/uploads/2023/06/12153750/WF-Forced-and-Child-Marriage-Report.pdf.

11 Mkataba wa ILO wa Kazi ya Kulazimishwa, 1930 (Na. 29)

12 Chibebe, W & Zaman, M 2021, Tukomeshe ajira ya watoto nchini Kenya, UNICEF. Inapatikana kutoka: https://www.unicef.org/kenya/stories/lets-end-child-labour-kenya.

13 Walk Free 2023, Global Slavery Index 2023. Inapatikana kutoka: https://www.walkfree.org/global-slavery-index/.

14 Ofisi ya Kufuatilia na Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu 2025, Ripoti ya Usafirishaji Haramu wa Binadamu: Maelezo ya Nchi ya Kenya, Wizara ya Mambo ya Nje ya Marekani. Inapatikana kutoka: https://www.state.gov/reports/2025-trafficking-in-persons-report/kenya/.

15 ILO 2024: Kanuni na haki za msingi kazini katika makutano ya hatima https://www.ilo.org/publications/fundamental-principles-and-rights-work-critical-crossroads

16 ILO 2024: Kazi ya Kulazimishwa ni nini? https://www.ilo.org/topics-and-sectors/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/what-forced-labour

17 Ofisi ya Kufuatilia na Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Watu 2025, Ripoti ya Usafirishaji Haramu wa Watu: Maelezo ya Nchi ya Kenya, Idara ya Jimbo ya Marekani. Inapatikana kutoka: https://www.state.gov/reports/2025-trafficking-in-persons-report/kenya/. [2 Oktoba 2026].

18 ILO 2024: Kazi ya Kulazimishwa ni Nini? https://www.ilo.org/topics-and-sectors/forced-labour-modern-slavery-and-trafficking-persons/what-forced-labour

19 Ofisi ya Kufuatilia na Kupambana na Usafirishaji Haramu wa Watu 2025, Ripoti ya Usafirishaji Haramu wa Watu: Maelezo ya Nchi ya Kenya, Idara ya Jimbo ya Marekani. Inapatikana kutoka: https://www.state.gov/reports/2025-trafficking-in-persons-report/kenya/. [2 Oktoba 2026].

20 Ofisi ya Umoja wa Mataifa ya Dawa za Kulevya na Uhalifu, Tarehe haijabainishwa, Kutoroka Hatari kwa Ndege: jinsi Kenya inavyokabiliana na Usafirishaji Haramu wa Binadamu kwa njia ya anga, Ofisi ya Mkoa wa UNODC ya Afrika Mashariki. Inapatikana kutoka: https://www.unodc.org/roea/en/stories/flying-out-of-danger_-how-kenya-is-tackling-human-trafficking-by-air.html. [2 Oktoba 2026].

21 UNODC – Siku ya Dunia ya Kupinga Usafirishaji Haramu ya 2026: “Kufungwa nyuma ya utapeli”

22 UNODC – Siku ya Dunia ya Kupinga Usafirishaji Haramu ya 2026: “Kufungwa nyuma ya utapeli”

23 Malaloo, H 2026, Zaidi ya Wakenya 1,000 wameajiriwa kupigana kwa niaba ya Urusi nchini Ukraine, ripoti inasema, Reuters. Inapatikana kutoka: https://www.reuters.com/world/africa/over-1000-kenyans-recruited-fight-russia-ukraine-report-says-2026-02-19/. [2 Oktoba 2026].

24 Malaloo, H 2026, Zaidi ya Wakenya 1,000 wameajiriwa kupigana kwa niaba ya Urusi nchini Ukraine, ripoti inasema, Reuters. Inapatikana kutoka: https://www.reuters.com/world/africa/over-1000-kenyans-recruited-fight-russia-ukraine-report-says-2026-02-19/. [2 Oktoba 2026].

25 https://www.parliament.go.ke

26 Ombuor, R & Houreld, K 2026, Watafuta kazi wa Kenya walidanganywa kwenda Urusi, kisha kutumwa kufa nchini Ukraine, The Washington Post. Inapatikana kutoka: https://www.washingtonpost.com/world/2026/02/01/kenya-russia-military-ukraine-war. [2 Oktoba 2026].

27 Kirui, D 2026, ‘Au unavua au unakufa’: Wakenya walidanganywa kujiunga na vita vya Urusi na Ukraine, Al Jazeera. Inapatikana kutoka: https://www.aljazeera.com/features/2026/2/23/you-either-fight-or-die-kenyans-tricked-into-joining-russia-ukraine-war. [2 Oktoba 2026].

28 ILO: Uratibu kwa Kenya

29 The Freedom Fund 2025, Ripoti ya Athari 2025 - 2026, The Freedom Fund. Inapatikana kutoka: https://cdn.freedomfund.org/app/uploads/2026/05/impactreport2025-26-2.pdf. [2 Oktoba 2026].

30 Umoja wa Afrika: Mkataba wa Afrika wa Haki na Maisha Bora ya Mtoto (ACRWC)

31 Jumuiya ya Afrika Mashariki: Sera ya Ukanda ya Uhamiaji wa Kazi 2019

32 Wizara ya Kazi na Ulinzi wa Jamii https://www.labour.go.ke/invitation-public-participation-draft-national-policy-elimination-child-labour

33 Jamhuri ya Kenya 2024, Ramani ya Nchi ya Kenya kuelekea Muungano 8.7 (2025-2030), Idara ya Serikali ya Kazi na Maendeleo ya Ujuzi, Jamhuri ya Kenya. Inapatikana kutoka: https://www.alliance87.org/sites/default/files/2025-06/KENYA%20COUNTRY%20ROADMAP%20-%20ALLIANCE%208.7%20%28Final%29%20%284%29.pdf. [2 Oktoba 2026].

KUHUSU MWONGOZO HUU

Mwongozo huu kuhusu utetezi wa Kenya dhidi ya kazi ya kulazimishwa (Mwongozo) unapatikana kama ulivyo. Walk Free na Global Freedom Network ni mipango ya Minderoo Foundation Limited (ACN 651 422 141) kama mwaminifu wa Minderoo Foundation Trust (Minderoo Foundation). Azadi Community, The Inter-Religious Council of Kenya (IRCK), au Minderoo Foundation, wala yeyote kati ya wakurugenzi wao, maafisa, wafanyakazi, mawakala au taasisi zinazohusiana, hawatoi dhamana, uhakikisho au uhakikisho wowote, na hawatawajibika kwa lolote, kuhusiana na Mwongozo huu au matumizi yake, ikiwa ni pamoja na kuhusiana na usahihi wake, ukamilifu, uwezo wa kuuzwa au ufaafu kwa madhumuni yoyote maalum.

Mwongozo huu haujumuishi ushauri wa kisheria au kitaalamu unaofanana na huo, haujaundwa kutumika kama mbadala wa ushauri huo na haupaswi kutegemewa kama ushauri huo. Wajibu wa maoni yaliyotolewa katika makala, tafiti na michango mingine uko kwa waandishi wao pekee, na uchapishaji wake haimaanishi idhini kutoka kwa Azadi, IRCK au Taasisi ya Minderoo. Taarifa na data zilizowasilishwa katika mwongozo huu ni za sasa hadi tarehe 31 Agosti 2026.

Hakimiliki

Haki miliki ya Mwongozo huu inamilikiwa na Minderoo Foundation.

Watumiaji wa Mwongozo huu wanapewa ruhusa ya kuutumia kwa madhumuni yao binafsi au kwa shughuli za ndani za taasisi zao pekee. Ruhusa hii si ya kipekee, haiwezi kuhamishiwa kwa mtu mwingine wala kutolewa kwa wengine kama leseni ndogo. Matumizi yoyote mengine ya Mwongozo huu lazima yaidhinishwe mapema na Minderoo Foundation kwa maandishi.

Mwongozo huu unaweza kufanyiwa marekebisho mara kwa mara. Kwa hiyo, watumiaji wanashauriwa kuutafuta mtandaoni ili kupata toleo lake la hivi karibuni.

Tafsiri

Kanusho lililotolewa hapo juu lazima liongezwe kwenye tafsiri yoyote isiyoidhinishwa ya kazi hii, pamoja na utambuzi: “Tafsiri hii haikutayarishwa na Azadi, IRCK au Minderoo Foundation na haipaswi kuchukuliwa kama tafsiri rasmi ya Azadi, IRCK au Minderoo Foundation. Azadi, IRCK na Minderoo Foundation hawawajibiki kwa maudhui au usahihi wa tafsiri hii.”

Mabadiliko

Kanusho lililo hapo juu lazima liongezwe kwenye marekebisho yoyote ya kazi hii pamoja na utambuzi: Hili ni marekebisho ya kazi asilia ya Azadi, IRCK na Minderoo Foundation. Wajibu wa maoni na mitazamo iliyoelezwa katika marekebisho haya upo kwa mwandishi au waandishi wa marekebisho pekee na haijaidhinishwa na Azadi, IRCK au Minderoo Foundation.

> *Nairobi, Kenya, Julai 2026. Viongozi wa dini wanashiriki katika warsha ya kuandaa mwongozo wa vitendo kuhusu kazi ya kulazimishwa, wakitumia maarifa na uzoefu wao kuchangia uandaaji wa mwongozo huo. Picha na: Walk Free.*

